

**Европска комисија
против расизам и нетолеранција**

Трет извештај за
“Поранешната
Југословенска
Република Македонија”

усвоен на 25 јуни 2004

Стразбур, 15 февруари 2005

Secretariat of ECRI
Directorate General of Human Rights – DG II
Council of Europe
F - 67075 STRASBOURG Cedex
Tel.: +33 (0) 3 88 41 29 64
Fax: +33 (0) 3 88 41 39 87
E-mail: combat.racism@coe.int

Посете ја нашата веб страница: www.coe.int/ecri

СОДРЖИНА

ПРЕДГОВОР.....	4
ОПШТ ПРЕГЛЕД.....	5
I. АКТИВНОСТИ ПО ВТОРИОТ ИЗВЕШТАЈ НА ЕКРН.....	6
МЕЃУНАРОДНИ ПРАВНИ ИНСТРУМЕНТИ.....	6
УСТАВНИ ОДРЕДБИ И ДРУГИ ОСНОВНИ ОДРЕДБИ	7
- Закон за државјанство	8
ОДРЕДБИ ОД КРИВИЧНОТО ПРАВО	10
ОДРЕДБИ ОД ГРАЃАНСКОТО И УПРАВНОТО ПРАВО	12
СПРОВЕДУВАЊЕ НА ПРАВДАТА	12
СПЕЦИЈАЛИЗИРАНИ ТЕЛА И ДРУГИ ИНСТИТУЦИИ.....	13
- Канцеларија на Народниот правобранител	13
- Комитет за односи меѓу заедниците	15
ОБРАЗОВАНИЕ И ПОДИГАЊЕ НА СВЕСТА	16
ПРИЕМ И СТАТУС НА НЕДРЖАВЈАНИТЕ	17
- Трговија со луѓе.....	18
ВНАТРЕШНО РАСЕЛЕНИ ЛИЦА	19
ПРИСТАП ДО ОБРАЗОВАНИЕ	19
НАБЉУДУВАЊЕ НА СИТУАЦИЈАТА.....	21
ОДНЕСУВАЊЕ НА ОДРЕДЕНИ ИНСТИТУЦИИ.....	22
МЕДИУМИ.....	23
II. ПОСЕБНИ ПРАШАЊА	24
СИТУАЦИЈА НА РОМИТЕ ВО РАЗЛИЧНИ ПОЛИЊА НА ЖИВОТОТ.....	24
- Вработување	25
- Домување	26
- Пристап до лични документи, социјално осигурување и здравство... ..	26
- Пристап на ромските деца до образованието	28
МЕЃУЕТНИЧКИ ОДНОСИ	29
- Имплементација на Охридскиот рамковен договор.....	30
- Лидери на јавното мислење и медиумите.....	31
- Претстави за етничката припадност и лица со плурални идентитети.....	32
- Меѓуетнички односи и образование.....	33
- Правична застапеност и употреба на јазикот	35
БИБЛИОГРАФИЈА	38
ДОДАТОК.....	41

Предговор

Европската комисија против расизам и нетолеранција (ЕКРН) е основана од Советот на Европа. Таа е независно тело за набљудување на човековите права специјализирано за прашања поврзани со расизмот и нетолеранцијата. Составена е од независни и непристрасни членови кои се именувани врз основа на нивниот морален авторитет и призната експертиза во справувањето со расизам, ксенофобија, антисемитизам и нетолеранција.

Еден од столбовите на програмата за работа на ЕКРН е нејзиниот индивидуален приод, преку кој ја анализира ситуацијата во однос на расизмот и нетолеранцијата во секоја од државите членки на Советот на Европа и дава сугестии и предлози за тоа како да се решаваат идентификуваните проблеми.

Индивидуалниот приод ги опфаќа сите држави членки на Советот на Европа, поаѓајќи при тоа од еднаква основа. Активностите се одвиваат во 4/5 годишни циклуси, опфаќајќи 9/10 земји годишно. Извештаите од првиот круг активности беа завршени кон крајот на 1998 година, а тие од вториот круг кон крајот на 2002 година. Работата на извештаите од третиот круг започна во јануари 2003 година.

Извештаите од третиот круг се фокусираат на “имплементацијата”. Преку нив се испитува дали се следени и спроведени основните препораки содржани во претходните извештаи на ЕКРН, и доколку е тоа случај, со колкав степен на успешност и ефективност. Извештаите од третиот круг исто така се однесуваат и на “посебни прашања”, кои се избрани според различните состојби во земјите и посеопфатно се разгледани во секој извештај.

Методите на работа користени при изготвување на извештаите вклучуваат анализа на документарен материјал, посета на засегнатата земја и доверлив дијалог со националните власти.

Извештаите на ЕКРН не претставуваат резултат на испрашувања или сведоштва. Тие претставуваат анализи во голема мера засновани врз податоци прибрани од мноштво различни извори. Проучувањата на документарниот материјал се базираат врз значаен број национални и меѓународни пишани извори. Посетата на лице место овозможува директни средби со засегнатите субјекти (владини и невладини) со цел прибирање на детални податоци. Процесот на доверлив дијалог со националните власти овозможува тие да предложат, доколку сметаат за неопходно, одредени измени на нацрт извештајот со цел да се исправат било какви фактички грешки што извештајот може да ги содржи. На крајот од дијалогот, националните власти можат, доколку сакаат, да побараат нивните согледувања да бидат приложени кон конечниот извештај на ЕКРН.

ЕКРН го состави следниов извештај под сопствена и целосна одговорност. Тој ја опфаќа ситуацијата заклучно со 25 јуни 2004 година и сите настани по оваа дата не се опфатени со анализата што следи, ниту се земени предвид во заклучоците и предлозите на ЕКРН.

Општ преглед

Од објавувањето на вториот извештај на ЕКРН за “Поранешната Југословенска Република Македонија” на 16 јуни 2000 година, постигнат е напредок во неколку области потенцирани во извештајот. По склучувањето на Охридскиот рамковен договор, направени се многу важни правни и политички подобрувања насочени кон понатамошно унапредување на еднаквоста меѓу различни етнички заедници, кои меѓу другото се однесуваат на следниве области: правична застапеност во јавните институции; давање статус на службен јазик на јазиците што ги зборуваат најмалку 20% од населението; образование и употреба на јазиците. Новиот Закон за Народниот правобранител предвидува дополнителна надлежност оваа канцеларија да ги штити начелата на недискриминација и правична застапеност на заедниците. Значителни реформи се спроведени во областа на спроведување на законот, вклучително и зголемени напори за спроведување истраги по пријавите за лошо постапување на службени лица кои го применуваат законот и регрутација и обука на полицијата од малцинските заедници. Прокрај тоа, усвоен е Закон за азил и привремена заштита.

Неколку препораки содржани во вториот извештај на ЕКРН не се или не се во целост имплементирани, како што се оние во областа на меѓуетничките односи, каде подвоеноста меѓу етничките заедници е влошена и не постојат мерки насочени кон негување на конструктивна интеракција и комуникација меѓу заедниците, особено помеѓу етничките Албанци и етничките Македонци. Има неколку забележителни подобрувања на ситуацијата на Ромите, кои во голем дел, продолжуваат да живаат во особено лоши животни услови и да страдаат од кумулација на економски и социјални неповолности, влошени поради променливите економски услови, дискриминацијата и недоволното внимание на властите. Понатаму, не се посветува внимание на зајакнување на правната рамка за справување со расизмот и дискриминацијата. ЕКРН исто така покренува неколку прашања поврзани со ситуацијата на помалите малцинства, барателите на азил и постојаните проблеми во областа на државјанство.

ЕКРН во овој извештај препорачува властите на “Поранешната Југословенска Република Македонија” да преземат понатамошни активности на неколку полиња. ЕКРН повикува, меѓу другото, да се преземе широк спектар на мерки насочени кон подобрување на меѓуетничките односи, и ја нагласува потребата од иницијативи со кои, вклучително и преку имплементацијата на различни аспекти на Охридскиот рамковен договор, ќе се создадат можности за конструктивна интеракција помеѓу припадниците на различни етнички заедници. ЕКРН препорачува да се создаваат можности во сите степени на образовниот систем децата од различна етничка припадност да учат заедно и да изучуваат два или три јазици, вклучувајќи ги и службените јазици. ЕКРН исто така препорачува да се посвети внимание на ситуацијата и потребите на помалите малцинства и да се изготват неопходни мерки за унапредување на нивниот еднаков третман на сите полиња на животот. ЕКРН ја нагласува итната потреба од преземање мерки за подобрување на ситуацијата на Ромите во сите области на животот. Понатаму, ЕКРН ја нагласува потребата од зајакнување на правната рамка за справување со расизмот и дискриминацијата. ЕКРН исто така искажува препораки во врска со примената на законските прописи во областите на државјанство и азил, како и за потребата да се создаде независен механизам за истражување на жалбите против лошо однесување на полицијата.

I. АКТИВНОСТИ ПО ВТОРИОТ ИЗВЕШТАЈ НА ЕКРН

Меѓународни правни инструменти

1. Во својот втор извештај, ЕКРН препорача “Поранешната Југословенска Република Македонија” да ги потпише и ратификува следниве меѓународни правни инструменти: ревидираната Европска социјална повелба, Европската конвенција за правниот статус на сезонските работници и Конвенцијата за учество на странците во јавниот живот на локално ниво. Таа исто така препорача да се заврши започнатиот процес на ратификација на Европската конвенција за државјанство што е можно побрзо и да се ратификува Европската социјална повелба и Европската повелба за регионални и малцински јазици.
2. ЕКРН со задоволство забележува дека “Поранешната Југословенска Република Македонија” ја ратификувала Европската конвенција за државјанство. Меѓутоа, ставена е резерва на Глава III, член 6, точка 3 во врска со должината на периодот на престој кој треба да се наврши пред да се поднесе барање за натурализација односно природување. Иако овој член од Европската конвенција за државјанство упатува дека потребниот период на престој не би требало да надминува десет години, со резервата што е ставена се задржува правото овој период да изнесува петнаесет години. Властите на “Поранешната Југословенска Република Македонија” ја информираа ЕКРН дека тие имаат намера да ја повлечат оваа резерва во блиска иднина.
3. “Поранешната Југословенска Република Македонија” сè уште не ги потпишала ревидираната Европска социјална повелба, Европската конвенција за правниот статус на сезонските работници и Конвенцијата за учество на странците во јавниот живот на локално ниво, ниту пак Меѓународната конвенција за заштита на правата на сите сезонски работници. Покрај тоа, таа не ги ратификувала ниту Европската социјална повелба и Европската повелба за регионални и малцински јазици. ЕКРН сепак забележува дека е во тек внатрешна постапка за ратификација на Европската социјална повелба и дека исто така се преземени чекори за ратификација на Европската повелба за регионални и малцински јазици.
4. ЕКРН со задоволство забележува дека “Поранешната Југословенска Република Македонија” го ратификувала Протоколот 12 кон Европската конвенција за човековите права (ЕКЧП) на 13 јули 2004 година.
5. ЕКРН исто така со задоволство забележува дека “Поранешната Југословенска Република Македонија” го потпишала Дополнителниот протокол кон Конвенцијата за компјутерски криминал, кој се однесува на криминализација на дејствија со расистичка и ксенофобична природа сторени преку компјутерски системи, и има намера да ја ратификува оваа Конвенција во блиска иднина.

Препораки:

6. ЕКРН препорачува властите на “Поранешната Југословенска Република Македонија” да ги потпишат и да ги ратификуваат ревидираната Европска социјална повелба, Европската конвенција за правниот статус на сезонските работници, Конвенцијата за учество на странците во јавниот живот на локално ниво и Меѓународната конвенција за заштита на правата на сите сезонски работници. Таа исто така препорачува властите на “Поранешната Југословенска Република Македонија” да ги ратификуваат Европската социјална повелба, Европската повелба за регионални и малцински јазици и Дополнителниот протокол кон Конвенцијата за компутерски криминал.
7. ЕКРН исто така ги охрабрува властите на “Поранешната Југословенска Република Македонија” во нивните намери да ја повлечат резервата ставена на Европската конвенција за државјанство во однос на должината на периодот на престој кој треба да се наврши пред да се поднесе барање за природување.

Уставни одредби и други основни одредби

8. Во својот втор извештај, ЕКРН забележа дека правото на припадниците на националните малцинства да го употребуваат својот јазик и писмо на локално ниво е предвидено во член 7 од Уставот и е разработено со одредбите за употреба на јазикот содржани во Законот за локална самоуправа. ЕКРН ги поттикна националните власти да го следат спроведувањето на законската регулатива во оваа област.
9. Неколку уставни амандмани беа усвоени во есента 2001 година, во согласност со одредбите предвидени во Охридскиот рамковен договор. Овие амандмани, меѓу другото, опфаќаат прашања поврзани со децентрализација на власта; правична застапеност во јавните институции; давање статус на службен јазик на јазиците кои ги зборуваат најмалку 20% од населението според Договорот¹; образование и употреба на јазиците; посебна парламентарна постапка за донесување на закони кои се од особена важност за малцинските заедници; статусот на верските заедници и изразување на идентитетот. Многу нови законски прописи беа донесени во областите опфатени со овие амандмани.

¹ Потпишувањето на Охридскиот рамковен договор на 13 август 2001 година формално стави крај на вооружениот конфликт во “Поранешната југословенска Република Македонија”. Согласно неговата преамбула, договорот претставува “усогласена рамка за обезбедување на иднината на демократијата во Македонија и овозможување на развој на поблиски и поинтегрирани односи помеѓу Република Македонија и Евро-атлантската заедница. Овој договор ќе го промовира мирниот и хармоничен развој на граѓанското општество, истовремено почитувајќи ги етничкиот идентитет и интересите на сите македонски граѓани”.

Препораки:

10. ЕКРН препорачува властите на “Поранешната Југословенска Република Македонија” одблиску да го следат спроведувањето на законските прописи донесени во согласност со Охридскиот рамковен договор, и да го набљудуваат нивното влијание врз меѓуетничките односи.
11. ЕКРН препорачува властите на “Поранешната Југословенска Република Македонија” да преземат иницијативи за подигање на свеста со цел да се обезбеди различни сегмени на јавноста да имаат јасно поимање за ова ново законодавство и за неговото спроведување.
12. Член 9 од македонскиот Устав го предвидува начелото на еднаквост на следниов начин: “(1) Граѓаните на Република Македонија се еднакви во слободите и правата независно од полот, расата, бојата на кожата, националното и социјалното потекло, политичкото и верското уверување, имотната и општествената положба. (2) Граѓаните пред Уставот и законот се еднакви.” ЕКРН забележува дека иако овие уставни одредби се директно применливи, сепак не постојат примери за нивно успешно користење во случаи на дискриминација.

Препораки:

13. ЕКРН препорачува властите на “Поранешната Југословенска Република Македонија” да обезбедат механизми за целосно искористување на член 9, и да овозможат посебна обука за нивната употреба за правниците и претставниците на судската власт.

- Закон за државјанство

14. Во својот втор извештај, ЕКРН препорача законодавни реформи со цел да се олесни стекнувањето на државјанство за одреден број етнички Албанци и Роми кои се постојано населени на територијата на земјата. Особено, ЕКРН ги поттикна следниве законски измени: скратување на периодот на престој потребен за стекнување на државјанство со цел усогласување со Европската конвенција за државјанство, намалување на административните такси што се наплаќаат за постапување по барањата за државјанство, отстранување на условот за физичко и ментално здравје за стекнување на државјанство.
15. Од вториот извештај на ЕКРН, беа усвоени измени и дополнувања на Законот за државјанство и во член 4 се предвидени посебни услови за стекнување државјанство на државјаните на другите републики на поранешна СФРЈ и на државјаните на поранешна СФРЈ. Според член 14, условите за стекнување државјанство опфаќаат: “постојано живеалиште на територијата на Република Македонија” до денот на поднесување на барањето за државјанство; престој во земјата на 8 септември 1991 година; вистинска и ефективна врска со земјата; против барателот да не се води кривична постапка пред домашните судови за кривични дела со кои се загрозува безбедноста и одбраната на “Поранешната Југословенска

Република Македонија”; владеење на македонскиот јазик. За да може да си користат поволностите на оваа одредба, лицата кои ги исполнуваат предвидените услови треба да поднесат барање во рок од две години од денот на влегување во сила на измените и дополнувањата на овој закон (2 март 2004).

16. ЕКРН се надева дека преку посебните услови предвидени во член 14 ќе се реши статусот на државјани на оние етнички Албанци и Роми кои постојано живеат на територијата на земјата и кои сè уште немаат државјанство. Различни организации изразија загриженост дека условот “постојано живеалиште” на територијата на земјата може сепак да претставува пречка за многу лица, особено поради потешкотиите при докажувањето. Оваа потешкотија може да биде поизразена поради фактот што некои од овие лица, особено жени, не биле евидентирани во матичните книги при раѓањето, или поради тоа што немаат лични документи². Министерството за внатрешни работи ја извести ЕКРН дека ќе се прифаќаат многу различни форми на докази, вклучително и докази за медицински посети или плаќање на сметки, со цел да се олесни стекнувањето на државјанство.
17. ЕКРН исто така забележува дека предвидените услови барателот да го владее македонскиот јазик и против него да не се води кривична постапка би можеле произволно да се применуваат и да имаат дискриминаторско влијание врз лицата чиј мајчин јазик не е македонскиот. Административната такса е намалена на сто долари, меѓутоа ова сепак претставува значителна пречка за многу лица од посиромашните слоеви на општеството кои остануваат без државјанство.

Препораки:

18. ЕКРН препорачува властите на “Поранешната Југословенска Република Македонија” да го применуваат член 14 од изменетиот Закон за државјанство на што е можно поширок начин, со цел да се олесни стекнувањето на државјанство на лица кои постојано живеат на територијата на земјата и сè уште немаат државјанство.
19. ЕКРН ги поттикнува властите да обезбедат примената на член 14 да нема дискриминаторско влијание врз која било од заедниците кои не се мнозинство, какви што се етничките Албанци и Ромите.
20. Во својот втор извештај, ЕКРН препорача дисеминација на јасни информации за постапките и условите за стекнување на државјанство до лицата кои ги исполнуваат условите, вклучувајќи ги и лицата без државјанство и ромските заедници.
21. Одреден број информации во врска со новиот Закон за државјанство се веќе дисеминирани, меѓутоа пред ЕКРН беше изразена загриженост дека овие информации не биле презентирани и проследени на начин кој би овозможил тие да стигнат до многумина од оние кои сè уште немаат државјанство. За време на својата посета, ЕКРН стекна впечаток дека многу од активните

² Види подолу “Ситуација на Ромите во различни полиња на животот”, “Пристап до лични документи, социјално осигурување и здравство”.

организации инволвирани во оваа сфера сè уште не биле запознати со релевантните измени и дополнувања на Законот за државјанство.

Препораки:

22. ЕКРН препорачува властите на “Поранешната Југословенска Република Македонија” да ги продолжат напорите за дисеминирање на информации за постапките за стекнување на државјанство, користејќи при тоа вербални и пишани средства, како и да преземат посебни и насочени напори тие информации да стигнат до оние сегменти од населението коишто би можеле да имаат корист од поднесување на барање според член 14, како што се некои ромски и албански етнички заедници.
23. Измените на Законот за државјанство доведоа до измена и на член 8, кој се однесува на правото на иселениците и на нивните потомци до прво колено да стекнат државјанство по пат на природување под поповолни услови. Имено, беше додаден нов став, со кој лицата кои се отселиле во нивната “матична држава” се исклучуваат од можноста да стекнат државјанство под поповолни услови.³ Турските организации изразија загриженост дека оваа одредба има дискриминаторско влијание врз турските иселеници кои во моментот живеат и работа во Турција.

Препораки:

24. ЕКРН ги поттикнува властите на “Поранешната Југословенска Република Македонија” повторно да ги разгледаат условите за стекнување на државјанство на иселениците и да осигураат дека сите иселеници ќе се третираат еднакво, независно од нивната етничка припадност.

Одредби од кривичното право

25. Во својот втор извештај за “Поранешната Југословенска Република Македонија”, ЕКРН препорача експлицитно да се предвиди дека расистичката мотивација односно побуда ќе се смета за отежнувачка околност од страна на судовите. ЕКРН исто така препорача да се изнајдат начини за подобра примена на кривично-правните одредби насочени кон борба против расизмот и дискриминацијата. Таа предложи различни мерки, како што се подобрувања на начинот на кој се евидентираат кривичните дела сторени од расни побуди и начинот на кој се постапува по нив, користење на дадените овластувања на јавните обвинители за покренување постапки по службена должност за кривичните дела од оваа област и обука на вработените во системот на кривично-правна заштита.
26. ЕКРН со задоволство забележува дека во март 2004 година Кривичниот законик на “Поранешната Југословенска Република Македонија” беше дополнет со неколку одредби во врска со расизмот, дискриминацијата и нетолеранцијата. На пример, беше предвидена одговорност на правните

³ Член 5, став б од Законот за измени и дополнувања на Законот за државјанство на Република Македонија” усвоен на 22 јануари 2004 година.

лица за повреди на член 137 кој се однесува на рамноправноста на граѓаните. Друга нова одредба ја санкционира заканата по пат на информатички систем дека ќе биде сторено кривично дело за кое е пропишана казна затвор од пет години или потешка казна против некое лице поради неговата одредба или припадност на определена национална, етничка или расна група (член 144(4)). Натаму, со измените во главата од Кривичниот законик која се однесува на кривичните дела против човечноста се казнува еден широк спектар на дејствија сторени по основ на, меѓу другото, расна, етничка, национална, културна или верска припадност (член 403 (а) и 407 (а)).

27. Од вториот извештај на ЕКРН, не се направени измени со кои конкретно ќе се предвиди дека расистичката побуда ќе се земе предвид како отежнувачка околност од страна на судовите. ЕКРН беше информирана од властите на “Поранешната Југословенска Република Македонија” дека судиите би можеле, користејќи го дискреционото право на слободна оценка, таквата побуда да ја земат предвид при изрекување на казната. Меѓутоа, се чини дека не постојат многу, ако и воопшто постојат, примери каде судиите го користиле дискреционото право на ваков начин.
28. Се чини дека не постојат ниту иницијативи за подобрување на примената на кривичното законодавство во врска со кривичните дела во областа на расизмот и дискриминацијата. Всушност, расположивите податоци укажуваат на мал број осуди по релевантните членови, какви што се член 319, кој се однесува на предизвикувањето национална, расна и верска омраза и нетрпеливост, член 417, кој меѓу другото, се однесува на ширењето расистички идеи и на поттикнувањето расна дискриминација и член 137. Според информациите што ги доби ЕКРН, постои општо непознавање на овие одредби кај вработените во системот на кривично–правна заштита. Покрај тоа, организациите на граѓанското општество известуваат дека жртвите на дискриминација, а често и нивните адвокати, општо земено не го познаваат релевантното законодавство, и во секој случај, тие ретко поднесуваат пријави поради тоа што немаат доверба во правниот систем.

Препораки:

29. ЕКРН ја повторува препораката до властите експлицитно да предвидат во закон дека расистичката побуда ќе претставува посебна отежнувачка околност за сите кривични дела.
30. ЕКРН препорачува да се преземат широк спектар на мерки на сите нивоа во системот на кривично–правна заштита – полицијата, обвинителството и судството - со цел да се подобри примената на кривично-правните одредби кои се однесуваат на расизмот и дискриминацијата. Во овие мерки би требало да се вклучи и спроведување на посебна обука за подигање на свеста за релевантните одредби од националното право (какви што се членовите 137, 319 и 417) и за применливите меѓународни инструменти, како и да се поттикнат обвинителите во согласност со дадените законски овластувања да покренуваат постапки по службена должност.
31. ЕКРН исто така препорачува да се следи примената на кривично-правните одредби од оваа област на многу посеопфатен начин, вклучувајќи и квалитативни податоци кои овозможуваат оценување на начинот на кој се

постапува со пријавите и жалбите на различни нивоа во системот на кривично-правна заштита.

Одредби од граѓанското и управното право

32. Во својот втор извештај за “Поранешната Југословенска Република Македонија”, ЕКРН го нагласи непостоењето на посебни закони против дискриминацијата во областите на вработување, домување и снабдување со стоки и услуги. Забележувајќи дека уставната гаранција за недискриминација ги опфаќа и овие области, сепак ЕКРН го изрази своето мислење дека оваа гаранција би била зајакната преку дополнителни закони во одделни области. ЕКРН препорача усвојување на сеопфатен корпус на закони против дискриминацијата со кој ќе се опфати дискриминацијата во повеќе области на животот и ќе се обезбеди негово ефективно спроведување.
33. ЕКРН со задоволство забележува дека се направени многу значајни законски подобрувања насочени кон унапредување на еднаквоста на различни етнички заедници во “Поранешната Југословенска Република Македонија”, како што е тоа случај со законите за правична застапеност во јавните служби. Меѓутоа, ЕКРН жали што законската рамка во областа на граѓанското и управното право за борба против дискриминацијата сè уште не е зајакната, и покрај извештаите за постојана дискриминација, директна и индиректна, во одредени области на животот.
34. ЕКРН им ја предочува на властите на “Поранешната Југословенска Република Македонија” својата Општа препорака Бр. 7 во областа на политиката за националното законодавство за борба против расизмот и расната дискриминација, во која се содржани детални препораки за одредби за кои ЕКРН смета дека би требало да бидат вклучени во еден ефикасен корпус на граѓански и управни закони против расната дискриминација.

Препораки:

35. ЕКРН повторно ја нагласува важноста на една сеопфатна законска рамка насочена кон борба против дискриминацијата, и забележува дека на тој план граѓанското и управното право овозможуваат најдостапни средства за обештетување на жртвите на дискриминација. Таа силно препорачува властите на “Поранешната Југословенска Република Македонија” да го разгледаат воспоставувањето на една таква рамка и при тоа да ја земат предвид Општата препорака на ЕКРН Бр. 7 во областа на политиката за националното законодавство за борба против расизмот и расната дискриминација.

Спроведување на правдата

36. Во својот втор извештај за “Поранешната Југословенска Република Македонија”, ЕКРН ги поттикна властите да осигураат целосна примена на кривичното законодавство со кое се предвидува правото на припадниците на малцинските групи да го употребуваат својот јазик во текот на сите фази на преткривичната и кривичната постапка.

37. ЕКРН со задоволство забележува дека одредбите за преведување и толкување во текот на судските постапки се проширени и ги опфаќаат сите фази на граѓанската и кривичната постапка. Меѓутоа, ЕКРН доби извештаи дека спроведувањето на овие одредби е проблематично. На пример, странките во постапката треба систематски да се подучуваат дека имаат право да го употребуваат мајчиниот јазик, и дека доколку сакаат, ќе им се обезбеди толкувач. Наводно наместо тоа, вообичаена практика е судиите едноставно да ги прашаат странките дали зборуваат македонски, и доколку одговорот е потврден, судењето ќе продолжи. Организациите коишто ги набљудуваат судењата посочија дека понекогаш судиите продолжуваат со постапката и тогаш кога од одговорите на странките е очигледно дека тие всушност не ја разбираат постапката.
38. Клучната потешкотија за ефективно спроведување на овие одредби, наводно произлегува од недостатокот на професионални преведувачи на албански, ромски, турски и на другите локални јазици. Министерството за правда укажа дека се во тек проекти за судските преведувачи.

Пепораки:

39. ЕКРН ги поттикнува властите на “Поранешната Југословенска Република Македонија” да ја следат примената на одредбите кои се однесуваат на преведувањето и толкувањето во текот на судските постапки, и да преземат неопходни чекори со кои ќе се обезбеди ефективно гарантирање на овие права во практиката. Во врска со тоа, ЕКРН смета дека би било корисно да се обезбеди судиите во целост да ги осознаат овие одредби, како и да се обучат дополнителен број на професионални преведувачи и толкувачи на сите локални јазици што е можно поскоро.

Специјализирани тела и други институции

- Канцеларија на Народниот правобранител

40. Во својот втор извештај, ЕКРН препорача создавање на независно специјализирано тело кое ќе има конкретна надлежност да ги разгледува и да постапува по случаите на расна дискриминација и нетолеранција, или воведување на посебна надлежност во оваа област во рамки на постоечката канцеларија на Народниот правобранител (Омбудсман).
41. ЕКРН со задоволство забележува дека на 10 септември 2003 година, Парламентот усвои нов Закон за Народниот правобранител со кој на овој орган му се дава дополнителна надлежност да ги штити начелата на недискриминација и правична застапеност на заедниците во јавните тела на сите нивоа и во други области на јавниот живот. ЕКРН исто така со задоволство забележува дека новиот Закон за Народниот правобранител предвидува воспоставување на шест регионални канцеларии на Правобранителот во поголемите градови. Понатаму, со неодамнешните уставни амандмани се пропиша посебна постапка за избор на Народниот правобранител – мнозинство гласови од вкупниот број пратенци во Собранието, при што мора да има мнозинство гласови од вкупниот број на

пратеници кои се изјасниле дека припаѓаат на заедниците кои не се мнозинство од населението на земјата.

42. ЕКРН верува дека преку овие нови функции, на Народниот правобранител му се доверува фундаментална улога во идентификувањето и справувањето со расната дискриминација во земјата, вклучително директна и индиректна, и дека е од суштествено значење овие функции да се извршуваат во целост. Досега, според укажувањата на Народниот правобранител, канцеларијата има примено само четири предмети за дискриминација на етничка основа. ЕКРН смета дека овој број е многу мал имајќи ги предвид многубројните извештаи за таква дискриминација во различни области на животот, особено од ромските организации.
43. Различни извори ѝ укажа на ЕКРН дека јавните институции не постапуваат соодветно по барањата на Народниот правобранител. На пример, кога канцеларијата на Народниот правобранител бара определени информации од нив, тие често воопшто не одговараат на таквото барање, или доколку го сторат тоа, тие одговараат на несоодветен начин.

Препораки:

44. ЕКРН препорачува канцеларијата на Народниот правобранител да усвои проактивен приод, при што ќе ги користи службените овластувања доверени на институцијата, со цел да ги открие и да преземе активности против појавите на директна и индиректна расна дискриминација.
45. ЕКРН препорачува канцеларијата на Народниот правобранител да посвети посебно внимание на можните расистички или дискриминаторски аспекти на поднесените жалби и на покренатите предмети. Според мислењето на ЕКРН, ваквите расистички и дискриминаторски аспекти не секогаш можат веднаш да се воочат, дури и од самата жртва, па затоа би било целесходно да се спроведе обука на вработените во канцеларијата на Народниот правобранител за различните начини на кои се манифестираат расизмот и дискриминацијата.
46. ЕКРН исто така препорачува преземање на чекори со кои ќе се осигура дека јавните институции постапуваат соодветно и ги почитуваат барањата и препораките на канцеларијата на Народниот правобранител.
47. Во својот втор извештај, ЕКРН препорача властите на “Поранешната Југословенска Република Македонија” да преземат мерки за подигање на свеста и запознавање на населението со канцеларијата на Народниот правобранител. ЕКРН исто така препорача канцеларијата на Народниот правобранител да ја разгледа можноста за евидентирање на етничкото или националното потекло на жалбите како дел од своето редовно работење.
48. ЕКРН со задоволство забележува дека, според укажувањата на канцеларијата на Народниот правобранител, се започнало со водење евиденција за етничкото потекло на жалбите. Канцеларијата исто така има преземено неколку иницијативи за подигање на свеста со цел до јавноста да се достават повеќе информации за оваа институција.

Препораки:

49. ЕКРН ја поттикнува канцеларијата на Народниот правобранител да продолжи да води систематска евиденција за етничкото или националното потекло на жалбите. ЕКРН верува дека тие податоци би можеле да имаат суштинско значење за Народниот правобранител во откривањето на модели на дискриминаторско однесување, вклучувајќи ја директната и индиректната дискриминација.

- Комитет за односи меѓу заедниците

50. Во својот втор извештај, ЕКРН препорача Советот за меѓуетнички односи да продолжи да функционира како форум, кој не само што ќе изнаоѓа решенија за проблемите меѓу различни заедници, туку и ќе развива долгорочни иницијативи за негување на зајакнатата комуникација и конструктивна интеракција помеѓу различни етнички групи.
51. Од објавувањето на вториот извештај на ЕКРН, Советот за меѓуетнички односи престана да постои. На негово место беше формиран Комитет за односи меѓу заедниците во согласност со Уставниот амандман усвоен од Собранието во 2001 година. Овој Комитет, конституиран на 18 септември 2003 година, е надлежен да ги разгледува прашањата во врска со односите меѓу заедниците во земјата и да дава мислења и предлози за нивно решавање. Комитетот го сочинуваат седум етнички Македонци, седум етнички Албанци и пет членови од редот на етничките Турци, Роми, Власи и други две заедници. Двајцата дополнителни членови во сегашниот состав на Комитетот се од српското и од бошњачкото етничко малцинство. Одлуките на Комитетот се донесуваат со просто мнозинство и се доставуваат до Парламентот. Комитетот има изготвено програма за работа заснована на имплементацијата на различни аспекти на Охридскиот рамковен договор. Поконкретно, Комитетот планира да се фокусира на четири тематски прашања: 1) основно и средно образование за припадници на заедниците кои не се мнозинство; 2) правична застапеност; 3) употреба на немнозинските јазици; 4) употреба на националните симболи на сите заедници кои не се мнозинство.
52. ЕКРН верува дека овој Комитет, фокусирајќи се врз меѓуетничките односи, би можел да одигра клучна улога во обезбедување на имплементацијата на различни елементи на Охридскиот рамковен договор на начин со кој ќе се зајакнат комуникацијата и контактите меѓу заедниците. ЕКРН е загрижена што во дадениов момент на овој аспект на меѓуетничките односи не му е дадено соодветно место во работата на Комитетот. ЕКРН исто така верува дека Комитетот треба да одигра клучна улога и да обезбеди потребите на помалите малцински заедници да бидат земени предвид во сите аспекти на имплементација на Охридскиот рамковен договор.

Препораки:

53. ЕКРН силно препорачува Комитетот за односи меѓу заедниците да посвети внимание на прашањата во врска со меѓуетничките контакти и комуникација при разгледување на различните аспекти на Охридскиот рамковен договор. Во оваа смисла, тој би требало да обезбеди мерките што се преземаат да не резултираат со продлабочување на подвоеноста и одалеченоста меѓу заедниците. На пример, во областа на образованието, ЕКРН го поттикнува Комитетот да ги разгледа можностите учениците во сите степени на образовниот систем да учат заедно, како и можностите за двојазично или тројазично образование.
54. ЕКРН препорачува Комитетот за односи меѓу заедниците да воспостави посебни процедурални механизми со кои ќе се обезбеди можност конзистентно да се слушнат проблемите на малцинските заедници, претставени само со еден претставник.

Образование и подигање на свеста

55. Во својот втор извештај за “Поранешната Југословенска Република Македонија”, ЕКРН препорача училиштата да вложат посебни напори за изучување на човековите права, толеранција на разликите и почитување на другите етнички групи, и ги поттикнува националните власти да осигураат дека сите предмети ќе се предаваат на начин со кој ќе се негуваат овие вредности. Исто така, беше препорачано училиштата да настојуваат да ги отстранат сите негативни стереотипи и истите да ги заменат со понепристрасни информации за другите етнички групи и за плурализмот на ова поле. Натаму, ЕКРН ги охрабри властите да го вклучат новововедениот предмет “граѓанско образование” во сите степени на образовниот систем и да им обезбедат на наставници посебна обука за оваа област.
56. Властите на “Поранешната Југословенска Република Македонија” ја информираа ЕКРН дека содржините поврзани со човековите права и демократските вредности редовно се составен дел на наставната програма во основните училишта. Властите исто така посочија дека во рамки на проектот за воведување граѓанско образование во училиштата, предметот “граѓаните за демократија”, кој се фокусира на улогата и правата на граѓаните во општеството и врз природата на демократијата, е задолжителен предмет во средните училишта. Понатаму, властите ја известуваа ЕКРН дека определен број наставници поминале низ посебна обука за настава за човековите права. Министерството за образование исто така ѝ го предочи на ЕКРН предлогот за изготвување на Национален акционен план за образование за човековите права, кој е поддржан од Министерството.
57. Од друга страна, извори од невладиниот сектор ја информираа ЕКРН дека предметот во врска со граѓанското образование, човековите права и демократијата не е воведен во образовниот систем на систематски начин. Тие истакнаа дека неколку проекти биле реализирани од страна на невладините организации во соработка со Министерството за образование, во чии рамки бил вклучен таков предмет. Тие сепак посочија дека овие

проекти остануваат локализирани и не се надградени и промовирани на поширок план од страна на Министерството за образование.

58. ЕКРН со задоволство дознава дека властите на “Поранешната Југословенска Република Македонија” преземаат иницијативи за ревидирање на учебниците по историја за сите степени на образование, како и за анализа на учебниците за кои е пријавено дека содржат негативни стереотипи за малцинските групи, особено за ромската и за отстранување на таквиот материјал. ЕКРН е сепак загрижена од укажувањата на организациите на граѓанското општество дека се продолжува со промовирање на негативни стереотипи за Ромите во учебниците, наместо да се настојува тие негативни стереотипи да се заменат со пообјективни информации за ромските заедници, културата и нивниот придонес кон “Поранешната Југословенска Република Македонија”. ЕКРН исто така со загриженост дознава за улогата на определени наставници во протестите против напорите да се одржува настава за етничките Македонци и етничките Албанци во едно училиште.

Препораки:

59. ЕКРН препорачува да се продолжат и да се зајакнат напорите за вклучување на граѓанското образование во сите степени на образовниот систем, како и да се направат дополнителни напори за проширување на проектите за изучување на човековите права, толеранција и почитување на разликите. Понатаму, ЕКРН препорачува наставата по сите предмети да се одржува на начин со кој се негуваат овие вредности. Исто така, би требало да се прошират напорите за обука на наставниците за овие предмети
60. ЕКРН препорачува учебниците и другите расположиви материјали во училиштата, особено прирачниците за настава по историја и понатаму да се ревидираат со цел да се обезбеди тие да не содржат стереотипи, нетолеранција или негативни ставови спрема која било етничка заедница. ЕКРН исто така препорачува дека во наставната програма би требало да се внесат непристрасни информации за ситуацијата, културата и позитивниот придонес на заедниците кон “Поранешната Југословенска Република Македонија”. Во овој процес би требало да се вклучат различните етнички заедници.

Прием и статус на недржавјаните

61. Во својот втор извештај за “Поранешната Југословенска Република Македонија”, ЕКРН препорача националните власти да продолжат да го почитуваат начелото на невраќање, предвидено во Женевската конвенција за статусот на бегалците од 1951 година и нејзиниот Протокол од 1967 година и во никој случај да не ги вратат ромските бегалци од Косово во услови во кои нивниот живот и слобода би биле загрозувани. ЕКРН исто така ги поттикнува властите што е можно поскоро да ја завршат работата на предлог Законот за азил со цел да се разјасни правниот статус на лицата кои не се државјани, а престојуваат на територијата на “Поранешната Југословенска Република Македонија”.

62. ЕКРН со задоволство забележува дека “Поранешната Југословенска Република Македонија” го донесе Законот за азил и привремена заштита во јули 2003 година. Законот предвидува редовна постапка и скратена постапка кога барањето за азил е очигледно неосновано. Во една постапка, на барателот може да му се дадат различни степени на заштита: признат статус на бегалец, хуманитарна заштита и привремена заштита. Иако ЕКРН е задоволна што во законот се вклучени форми на субсидијарна заштита, сепак нагласува дека би требало да се води сметка да се обезбеди во случаите кога барателот ги исполнува условите за бегалец, тој да се здобие со таков статус, а не со помала форма на заштита. ЕКРН забележува дека начелото на невраќање е јасно и децидно предвидено во законот.
63. Со влегувањето во сила на овој закон, во септември 2003 година властите на “Поранешната Југословенска Република Македонија” го прекинаа статусот на привремено заштитени лица за Ромите кои пребегаа од Косово. Мнозинството од нив поднесе барање за азил и во моментот нивните барања се во постапка на разгледување. Според Министерството за внатрешни работи, останати се околу 250-300 Роми кои уживале привремена заштита и кои не побарале азил. Доколку овие лица се затекнат на територијата на “Поранешната Југословенска Република Македонија” тие ќе се третираат како лица кои незаконски престојуваат. Во ниту еден од случаите на Роми од Косово, за кои е познато дека поднеле барање, не им е даден статус на бегалец; на барателите најчесто им се дава хуманитарна заштита или тие биле одбиени. Што се однесува пак до лицата чии барања биле одбиени, мнозинството од нив поднело жалба, која има суспензивно дејство во однос на првостепената одлука.

Препораки:

64. ЕКРН препорачува властите на “Поранешната Југословенска Република Македонија” да преземат чекори со кои ќе се обезбеди примена на Законот за азил и привремена заштита на начин што барателите ќе можат да се здобијат со највисок степен на заштита за кој ги исполнуваат предвидените услови. Во врска со ова, ЕКРН препорачува да се спроведе исцрпна обука на лицата кои се вклучени во постапката по барањата за азил за новиот закон, како и за ситуацијата со човековите права во областите од каде потекнуваат барателите на азил.
65. ЕКРН силно препорачува стриктно да се почитува начелото на невраќање, и на тој начин да се спречи Ромите од Косово или било кој друг барател на азил да биде вратен во земја каде би можел да биде соочен со закана за неговиот живот или слобода, или со ризик од измачување или други форми на нечовечко и понижувачко однесување или казнување.

- Трговија со луѓе

66. “Поранешната Југословенска Република Македонија” е во исто време земја на дестинација, потекло и транзит за трговијата со жени и деца. Властите формираа посебна меѓуресурска комисија за спречување и борба против трговијата со луѓе. Во рамки на преземените мерки влегуваат и две измени на Кривичниот законик кои беа неодамна усвоени со цел да се поостри казната за организираните облици на кривичното дело трговија, особено

кога се однесува на жени и деца. Исто така, беше отворен Транзитен центар, каде жртвите на трговија можат да останат со недели, во просек 22 дена, и каде добиваат правна и медицинска помош од невладини организации.

Препораки:

67. ЕКРН ги поттикнува властите на “Поранешната Југословенска Република Македонија” да ги продолжат напорите и мерките за борба против трговијата со луѓе. ЕКРН препорачува, меѓу другото, да се разгледа можноста за проширување на програмите за заштита на жртвите, со цел тие да ги опфатат сите жртви, а не само жртвите кои соработуваат со полицијата.

Внатрешно раселени лица

68. Според властите на “Поранешната Југословенска Република Македонија” во земјата сè уште има околу 2000–3000 внатрешно раселени лица. Овие лица живеат во колективни центри или со семејства што ги згрижиле. Мнозинството од нив се етнички Македонци или етнички Срби. Овие лица наводно не сакаат да се вратат во нивните села, пред сè поради проблеми со безбедноста, како и поради економски причини.

Препораки:

69. ЕКРН им препорачува на властите да ги продолжат напорите за создавање услови со кои ќе се овозможи безбедно враќање на внатрешно раселените лица во нивните домови. Нивното враќање во сите случаи мора да биде на доброволна основа.

Пристап до образование

70. Во својот втор извештај за “Поранешната Југословенска Република Македонија”, ЕКРН ја нагласи потребата од зголемено учество на учениците од албанско и турско етничко потекло во средното и во повисоките степени на образование, особено преку мерки со кои ќе се спречи високата стапка на напуштање на училишниот систем од страна на децата од овие групи. Забележувајќи го нискиот квалитет на образование во некои од училиштата на малцинските јазици, ЕКРН препорача обуката на наставниците по албански и турски јазик на Педагошкиот факултет во Скопје да се прошири и да ги опфати и наставниците во повисоките степени, вклучувајќи ги посебно повисоките одделенија во основните и во средните училишта. ЕКРН исто така ја нагласи позитивната улога што би можела да ја одигра двојазичната настава, во која би биле вклучени релевантни малцински јазици.
71. Според укажувањата на Министерството за образование, наставата на албански и турски јазик на Педагошкиот факултет во Скопје е сега проширена и на наставници од петто до осмо одделение. Министерството за образование е свесно за проблемот со високата стапка на напуштање на училишниот систем од страна на албанските и турските деца и посочи дека

тој проблем се појавува во руралните средини каде децата од различни возрастни групи учат заедно.

72. Во однос на турските деца, организациите на граѓанското општество пријавија дека квалитетот на образованието во училиштата на турски јазик продолжува да претставува сериозен проблем и дека квалитетот повеќе зависи од иницијативите на наставниците отколку од Министерството за образование. Тие укажаа дека недостатокот на учебници и несоодветната обука на наставниците претставуваат битни фактори кои придонесуваат кон овој проблем. Властите на “Поранешната Југословенска Република Македонија” ја информираа ЕКРН дека тие се свесни за овие проблеми и дека прават напори за отворање на нови паралелки на турски јазик и за финансирање на печатењето на учебници и друга референтна литература на турски јазик. Тие истакнаа дека недостатокот на обучени наставници, кој претставува значителен проблем, ќе продолжи да биде во фокусот на нивното внимание и во иднина. Наставата на турски јазик се нуди или до четврто одделение или до осмо одделение, зависно од регионот. Се чини дека сериозна пречка за учениците да продолжат со школувањето во други училишта претставува нивното недоволно познавање на македонскиот јазик. ЕКРН беше информирана дека во последните години, под влијание на политичката клима, познавањето на децата на други јазици освен турскиот, всушност се намалува. ЕКРН нема сознанија за други мерки што ги преземаат властите на “Поранешната Југословенска Република Македонија” за справување со овие проблеми.
73. Што се однесува до децата од албанска етничка припадност, ЕКРН беше известена дека слабиот квалитет на наставата на албански јазик и училишните згради и натаму претставуваат проблем. Меѓутоа, властите на “Поранешната Југословенска Република Македонија” се свесни за овој проблем и тие ја информираа ЕКРН дека се преземаат мерки за подобрување на состојбите, вклучително и преку изградба на нови згради, обука на наставници, изготвување попрофесионални наставни и други референтни материјали, како и преку јакнење на педагошката поддршка на наставниците. Во врска со ова, ЕКРН забележува дека во некои области, како Куманово, властите спроведуваат детални проценки на училиштата на албански јазик, со цел да се одговори на нивните посебни проблеми. Во врска со ова, ЕКРН исто така ги забележува легализацијата на Тетовскиот Универзитет, кој нуди високо образование на албански јазик и отворањето на приватниот Универзитет за Југоисточна Европа во Тетово на 20 ноември 2001, кој нуди наставна програма на македонски, албански, англиски и на други европски јазици.

Препораки:

74. ЕКРН препорачува властите да продолжат да спроведуваат истражувања, опфаќајќи ги засегнатите заедници, за причините за напуштање на училиштето од страна на деца од турската и албанската етничка заедница, при тоа земајќи ја предвид родовата димензија, како и да продолжат да развиваат насочени мерки за справување со проблемите.
75. ЕКРН препорачува постојано да се посветува внимание на проблемите со квалитетот на наставата во училиштата на турски јазик, како и да се преземат натамошни мерки со кои ќе се осигура дека во сите училишта,

независно од јазикот на кој се одржува основната настава, образованието има приближно еднаков квалитет.

76. ЕКРН препорачува да се преземат чекори со кои ќе се обезбеди учениците кои учат во училиштата на малцинските јазици да имаат достатна и високо квалитетна настава на службените јазици, така што тие ќе имаат еднакви можности да продолжат со школувањето во повисоките степени на образование. Властите исто така би требало да ја разгледаат можноста на децата кои имаат јазични проблеми во средното образование да им се понуди дополнителна лингвистичка поддршка.
77. ЕКРН верува дека двојазичното и тројазичното образование, вклучително и на малцинските јазици, би можело да одигра позитивна улога во зголемување на учеството и во подобрување на квалитетот на школувањето што им се нуди на припадниците на сите етнички заедници.

Набљудување на ситуацијата

78. Во својот втор извештај, ЕКРН препорача прибирање на сеопфатни статистички податоци за учеството на етничките малцинства во јавниот живот и за нивната економска и социјална положба, а особено за нивниот пристап до вработување, здравство, образование и домување. ЕКРН укажа дека при прибирање на овие податоци би требало да се посвети должно внимание на почитување на правото на приватност и на стандардите за заштита на податоци и слободно и свесно дадена согласност на засегнатите лица.
79. Во контекст на постоечките напори за постигнување правична застапеност на етничките заедници во јавните тела, прибрани се детални статистички податоци за постојните вработувања на припадниците на различни етнички заедници во јавните тела. Сепак, ЕКРН нема сознанија дека такви податоци се прибираат и за други сектори на животот, како што се пристапот до социјални услуги, здравство, домување и образование.
80. Во текот на есента 2002 година, во државата беше спроведен попис на населението. Резултатите, коишто се сметаат за особено важни од аспект на правата кои со Охридскиот договор им се гарантираат на етничките малцинства кои сочинуваат повеќе од 20% од населението, беа објавени на 1 декември 2003 година. Владата и меѓународната заедница оценија дека пописот беше спроведен на фер начин. Меѓутоа, различни субјекти од граѓанското општество, вклучително и претставници од различни етнички заедници, сметаат дека пописот не бил фер и ги оспорија неговите резултати. ЕКРН доби извештаи за определени неправилности, посебно за тоа дека преку различни методи, припадниците на помалите малцински заедници биле асимилирани кон етничките Албанци или кон етничките Македонци. Македонскиот Хелсиншки комитет пријави определен број неправилности во врска со извештаите од ромските заедници дека во неколку градови голем број ромски семејства не биле вклучени во пописот, како и во врска со извештаите за манипулација при што припадници на македонската муслиманска заедница биле попишувани како Албанци или Турци.

Препораки:

81. ЕКРН им препорачува на властите на “Поранешната Југословенска Република Македонија” да воспостават систем на набљудување кој ќе овозможи прибирање податоци за ситуацијата на различни малцински заедници, како и оценување на степенот и причините за дискриминација и на планираните активности за нејзино спречување. Овој систем би требало доследно да ги почитува начелата на тајност и доброволно самоидентификување на лицата кои припаѓаат на определена група. При набљудувањето би требало да се има предвид и родовата димензија, особено од аспект на можна двократна или повеќекратна дискриминација.

Однесување на одредени институции

82. Во својот втор извештај, ЕКРН препорача воспоставување на независен механизам за истражување на сите наводи за лошо постапување на полициските службеници, особено во однос на припадници на малцинските групи.
83. ЕКРН со задоволство забележува дека Одделот за внатрешна контрола и професионални стандарди при Министерството за внатрешни работи ги унапреди напорите за спроведување сериозни истраги по жалбите за лошо постапување на полицијата и за казнување на лицата за кои ќе се утврди дека се виновни за такво однесување. Меѓутоа и покрај овие подобрувања, ЕКРН посочува дека добила извештаи од различни извори, во кои се укажува дека овој механизам на истрага е незадоволителен. Проблемите наводно се јавуваат во различни фази на постапката, што доведува до тоа голем број случаи на лошо однесување да останат неказнети. Невладините организации исто така пријавуваат дека во случаите во кои се изречени казни, тие се минимални. Се чини дека дополнителен проблем е тоа што жртвите не поднесуваат пријави односно жалби од страв од освета, како и поради тоа што немаат доверба дека тие ќе вродат со плод.
84. ЕКРН забележува дека Одделот за внатрешна контрола и професионални стандарди е свесен дека не е целосно независен, и истакнал дека се во тек разговори за воспоставување на независно тело за истрага, како што е Полицискиот правобранител.

Препораки:

85. ЕКРН ги поттикнува властите да преземат натамошни мерки со цел да се стави крај на инцидентите на лошо однесување и постапување на полицијата спрема припадници на малцинските групи. Посебно, таа ја нагласува важноста од воспоставување независен истражен систем, каков што е Полицискиот правобранител, каде сите фази од истрагата ги води и надгледува тело кое е независно од полицијата и Министерството за внатрешни работи.
86. ЕКРН нагласува дека случаите на полициско насилство за кои е покрената судска постапка би требало да се решат што е можно побрзо и сторители да

бидат соодветно казнети, со цел до јавноста да се пренесе порака дека таквото однесување на полицијата не се толерира и дека ќе биде казнето.

87. Во својот втор извештај, ЕКРН препорача да се направат посебни напори за подобрување на односите помеѓу полицијата и малцинските групи и предложи различни мерки во таа насока, вклучувајќи посебна обука за човековите права за службените лица кои го применуваат законот, особено во однос на расизмот и нетолеранцијата, како и постојани напори за регрутирање на припадници на малцинските групи во редовите на полициските сили.
88. ЕКРН со задоволство забележува дека во оваа област се прават значителни напори согласно Охридскиот рамковен договор. Министерството за внатрешни работи соработува со ОБСЕ на планот на обука и регрутирање на голем број припадници на малцинските заедници во полициските сили. Полициските службеници поминуваат низ посебна обука за човековите права, а изготвен е и прирачник за полициските стандарди. Меѓутоа, ЕКРН беше информирана дека сè уште постои проблем со примената на стандардите содржани во прирачникот во практиката.

Препораки:

89. ЕКРН ги поттикнува властите да ги продолжат напорите за подобрување на односите помеѓу полицијата и малцинските групи.
90. ЕКРН препорачува дека во почетната и континуираната обука на полицијата би требало да се вклучат информации за расизмот и дискриминацијата, како и за важечкото законодавство во оваа област.

Медиуми

91. Во својот втор извештај, ЕКРН им препорача на новинарите да усвојат кодекс за саморегулирање на професијата со цел да се справат со случаите кога претставници на медиумите го потхрануваат чувството на недоверба и страв, разгорувајќи етнички тензии.
92. ЕКРН со задоволство дознава дека е изготвен Кодекс на новинарска етика. Меѓутоа и покрај многубројни инциденти на употреба на говорот на омразата во изминатите години, Кодексот наводно не се применува на начин со кој се санкционираат новинарите кои ги кршат неговите начела.
93. Како што се укажува подолу⁴, медиумите во “Поранешната Југословенска Република Македонија” наводно посветуваат поголемо внимание да не се подгреваат етничките тензии, меѓутоа тие сепак остануваат подвоени по етничка основа и сè уште постојат инциденти на употреба на говорот на омразата. ЕКРН е загрижена што особени проблеми постојат во известувањето за Ромите, при што медиумите сè повеќе промовираат штетни претстави за Ромите, особено преку споменување на ромското

⁴ Види подолу во “Меѓуетнички односи”, “Лидери на јавното мислење и медиумите”.

етничко потекло на наводните сторители на кривични дела на начин со кој се создава врска помеѓу Ромите, криминалот и незаконските активности.

Препораки:

94. ЕКРН препорачува претставниците на медиумите да развијат средства за спроведување на Кодексот на етика така што тој ќе стане ефективно средство за саморегулирање на начинот на известување за различни етнички групи и за санкционирање на известувањето со кое се подгрева дискриминацијата, расизмот и меѓуетничките тензии и непријателство.
95. ЕКРН препорачува властите да бидат внимателни во примената на кривичното законодавство кое се однесува на употребата на говорот на омразата, особено член 319 од Кривичниот законик.

II. ПОСЕБНИ ПРАШАЊА

Ситуација на Ромите во различни полиња на животот

96. ЕКРН изразува длабока загриженост за неподносливите животни услови во кои се наоѓаат многу Роми. Тие продолжуваат да страдаат од кумулација на економски и социјални неповолности, влошени поради променливите економски услови, дискриминацијата и недоволното внимание на властите. Постојат неколку забележителни подобрувања на ситуацијата на Ромите од вториот извештај на ЕКРН, сепак се чини дека проблемите на Ромите се ставени на страна, во сенка на конфликтот и прашањата за меѓуетничките односи.
97. Во својот втор извештај, во однос на ситуацијата на Ромите во различни полиња на животот, ЕКРН ги поттикнува властите да воспостават систем на набљудување, кој ќе овозможи расветлување на проблемите на дискриминација. Исто така, таа препорача да не се толерира дискриминацијата на локално ниво и да се усвои ефективно законодавство против дискриминацијата со кое ќе бидат опфатени различни области на животот.
98. ЕКРН не добила информации кои би укажале дека властите постапиле по овие препораки или дека презеле други мерки за решавање на загрижувачката ситуација на Ромите во “Поранешната Југословенска Република Македонија”. Таа со задоволство забележува дека од неодамна е формирана работна група составена од претставници на различни министерства и претставници на Ромите, која има за цел да изготви стратегија за подобрување на ситуацијата на Ромите. Исто така, ќе се изготват и акциони планови за четири области кои се определени како приоритетни области: образование, вработување, здравствена заштита и домување.

Препораки:

99. ЕКРН им препорачува на властите на “Поранешната Југословенска Република Македонија” да спроведат детално истражување на ситуацијата на Ромите во различни полиња на животот, со цел да се идентификуваат проблемите, вклучително и директната и индиректната дискриминација, и неопходно да изготват мерки за справување со овие проблеми.
100. ЕКРН ги охрабрува властите во нивните напори да изготват национална стратегија за подобрување на ситуацијата на Ромите, и ги поттикнува да вклучат претставници на Ромите и на невладините организации во сите фази од работата, тргнувајќи од фазата на оценка на проблемите до изготвување и примена на мерки.
101. ЕКРН ја повторува својата препорака до властите итно да се донесе сеопфатно и ефикасно законодавство против дискриминацијата, со кое ќе се опфатат сите клучни полиња на животот (како што се пристапот до вработување, домување, социјални услуги, здравство, образование и јавни места и услуги), и им ја предочува својата Општа препорака Бр. 7 во однос на политиката за националното законодавство за борба против расизмот и расната дискриминација.

- Вработување

102. Ромските заедници продолжуваат да се соочуваат со особено висока стапка на невработеност, која наводно се влошува во светло на општата висока стапка на невработеност, изложувајќи ги малцинствата на зголемен ризик од дискриминација. По Охридскиот рамковен договор, преземени се чекори за унапредување на правичната застапеност на заедниците во сите јавни органи на централната и локалната власт. Ова прашање се разгледува детално подолу⁵, меѓутоа ЕКРН сака во овој контекст да истакне дека добила извештаи во кои се укажува дека Ромите кои се вработени во јавните органи и тела се распоредени на извршување едноставни работи.

Препораки:

103. ЕКРН препорачува да се преземат натамошни напори за подобрување на ситуацијата со вработеноста на ромската заедница. Таа смета дека, имајќи ја предвид широко распространетата и ендемична природа на неповолностите на пазарот на работна сила за Ромите, неопходни се посебни мерки со кои Ромите ќе бидат ставени во положба да можат рамноправно да се натпреваруваат со припадниците на мнозинското население на пазарот на работна сила.

⁵ Види дел за “Меѓуетнички односи”.

- **Домување**

104. Мнозинство Роми живеат во трошни куќарки во неурбанизирани средини, каде недостасуваат патишта, санитарен чвор, систем за собирање на отпадот, снабдување со вода, електрична енергија и други елементи на основната инфраструктура. Многу често, населбите на Ромите се одвоени од другите заедници, и лоцирани во области во кои другите не сакаат да живеат, како во близина на места каде се фрла или чува отпадот. Ромските заедници кои имаат електрична енергија и вода наводно често се соочуваат со целосен прекин на овие комунални услуги поради тоа што одредени жители не плаќаат сметки и заедницата како целина се третира за одговорна. Организации на граѓанското општество посочуваат на дискриминаторската и расистичка природа на таквиот третман. Исто така, до ЕКРН е пријавно дека семејствата чии приходи се обезбедуваат преку социјалното осигурување можат да се најдат во ситуација да не бидат во можност да ги платат сметките за електрична енергија и вода по покривање на другите потреби, како што е храната.
105. Мнозинство ромски населби се оставени вон урбанистичките планови, па затоа тие се сметаа за нелегални. Оваа состојба се однесува и на населбите кои постојат со децении, дури и пред воведување на прописите за урбано планирање. Сето ова ја надополнува несигурноста на животот за многу Роми, кои се изложени на ризик да бидат присилно иселени или нивните домови да бидат уништени. ЕКРН е информирана дека до овој момент има многу мал број инциденти на уништување на домовите, но сепак организациите на граѓанското општество известуваат дека се соочуваат со потешкотии во напорите да го регулираат правниот статус на ромските населби.

Препораки:

106. ЕКРН препорачува преземање итни мерки за подобрување на ситуацијата со домување на Ромите, особено за да се осигура пристапен стандард на домување и инфраструктура за оние семејства кои живеат во услови под стандардните.
107. ЕКРН препорачува координација меѓу различни јавни тела со цел да се обезбеди Ромите кои се корисници на социјално осигурување да имаат пристап до основните животни потреби, како водата и електричната енергија.
108. ЕКРН препорачува властите да преземат неопходни мерки за регулирање на правниот статус на ромските населби.

- **Пристап до лични документи, социјално осигурување и здравство**

109. ЕКРН е загрижена поради извештаите дека одреден број Роми не поседуваат лични документи, како лична карта, извод од матична книга на родените, здравствена и работна книшка. Овој проблем се одразува врз правата на Ромите во многу сектори на животот, на пример врз можноста да остварат други граѓански права како избирачкото право и да имаат пристап до различни услуги, како социјалното осигурување и здравствената заштита.

Според резултатите од истражувањата спроведени од невладини организации, овие проблеми се поврзани со дискриминацијата, особено со индиректната дискриминација и произлегуваат од условите предвидени за издавање вакви документи (како такси или условот за завршено основно образование). Понатаму, проблемите произлегуваат и од т.н. домино ефект, каде проблемите при стекнување на државјанство, на кои се укажува понапред во овој извештај⁶, влијаат врз можноста да се добијат други документи.

110. На полето на здравството, ЕКРН е длабоко загрижена од извештаите дека Ромите понекогаш немаат пристап до здравствената заштита затоа што тие не се во можност да ги покријат трошоците за оваа заштита. Постојат извештаи за лица кои починале или кои претрпеле сериозни нарушувања поради тоа што не им бил укажан третман. Натаму, Ромите наводно се изложни и на други несоодветни постапки (случаи на новородени деца кои биле задржани во болница, додека родителите биле испратени да најдат пари). ЕКРН забележува дека одреден број Роми немаат никакво здравствено осигурување. Меѓутоа, дури и лицата кои имаат такво осигурување се наоѓаат во ситуација да не можат да ја платат дополнителната партиципација што се бара.
111. Што се однесува до пристапот до социјалното осигурување, покрај проблемите со личните документи, ЕКРН доби информации кои укажуваат дека негативните стереотипи и предрасуди кај социјалните работници, и неспостоето на разбирање за ромските традиции можат да го оневозможат пристапот на одредени Роми до социјалното осигурување.

Препораки:

112. ЕКРН препорачува властите да спроведат истражување со цел да се идентификуваат проблемите со кои се соочуваат Ромите при добивање на лични документи. Таа препорачува без одлагање да се преземат мерки за надминување на дискриминаторските услови и критериуми и да им се помогне на Ромите во добивање основни документи.
113. ЕКРН препорачува преземање мерки со кои ќе се обезбеди ромските заедници да имаат еднаков пристап до здравствената заштита. Тука би требало да се вклучат посебни мерки со кои ќе се обезбеди финансиските или административните пречки да не ги спречуваат Ромите во пристапот до основна заштита и до неопходен медицински третман. Исто така, неопходно е итно преземање на дејствија со цел да се стави крај на какви било несоодветни постапувања при пружање заштита за време на мајчинството.
114. ЕКРН препорачува да се спроведе посебна обука која ќе биде насочена кон социјалните работници и преку која тие ќе ги осознаат можните расни предрасуди и претпоставки што би можеле да влијаат врз начинот на кој постапуваат со ромските семејства.

⁶ Види погоре во “Закон за државјанство”.

- Пристап на ромските деца до образованието

115. Во својот втор извештај, ЕКРН препорача да се направат посебни напори за зголемување на степените на образование за припадниците на ромските заедници. Таа предложи различни мерки вклучувајќи: специјални програми за помош на ромските и на другите деца кои доаѓаат од исклучително сиромашни семејства кои се спречени да ја посетуваат наставата поради високата цена на учебниците, училишните материјали и соодветна облека; иницијативи за обезбедување часови по македонски јазик за ромските деца со цел тие да се подготват за влез во училишниот систем: обука на наставниците, вклучително и информации за посебните потреби и очекувања на Ромите и способност за ефективна употреба на знаењето; како и насочена обука на Ромите за наставнички места и регрутирање на наставен кадар од ромските заедници. Натаму, ЕКРН препорача да се спроведе истрага за улогата и влијанието на стереотипите и предрасудите кај наставниците врз однесувањето и исполнувањето на училишните обврски од страна на ромските деца.
116. ЕКРН е загрижена дека сè уште постои проблем на ниска посетеност и висока стапка на напуштање на основното училиште кај ромските деца. Покрај тоа, мал е процентот на ромски ученици кои по завршување на основното продолжуваат во средното образование (ромските организации проценуваат дека тој изнесува 10%). ЕКРН сепак забележува дека висок процент на ученици, кои се запишуваат, го завршуваат средното образование. Иако бројот на Роми кои продолжуваат со школувањето на универзитет останува нисок, во последните години е забележан значителен пораст.
117. ЕКРН жали што малку мерки се преземени за подобрување на степените на ромското образование. Мерките што постојат во голема мера се изготвени и преземени од невладини организации. Некои од нив се поддржани од властите, меѓутоа до денес, не се преземени и не се применети на поширока основа успешни мерки од страна на Министерството за образование. Понатаму, се чини дека постои тенденција вината за проблемите во образованието на ромските заедници да се префрла врз нив, а посебно врз родителите затоа што не ги пуштаат децата да одат на училиште. ЕКРН всушност верува дека властите се тие кои се одговорни и кои треба да настојуваат да ја оценат улогата на дискриминацијата и начините на кои образовниот систем не одговара адекватно на потребите на ромските ученици. ЕКРН посочува, на пример на информации од невладини организации за улогата на одредени фактори како: негативни стереотипи и предрасуди кај наставниците, учебници во кои Ромите се прикажани во негативна смисла и во кои не се одразува ромската култура и придонес кон општеството; трошоците за предучилишно образование. ЕКРН забележува дека невладини организации известуваат за постоење на регионални разлики кои влијаат врз образовните постигнувања на Ромите. На пример, во централните делови на земјата, Ромите не го зборуваат македонскиот јазик што создава потешкотии кај децата да ја следат наставата на македонски, без при тоа да имаат неопходна припрема и поддршка. ЕКРН со задоволство забележува дека властите од неодамна посветуваат внимание на ова прашање, имено преку нов проект насловен како “Зголемување на образовниот опфат на ромските деца”, во рамки на кој се очекува да се изготви акционен план во оваа област.

Препораки:

118. ЕКРН препорачува властите да спроведат исцрпна анализа на ситуацијата на Ромите во образовниот систем, како и на причините за ниските нивоа на постигнување. ЕКРН ги охрабрува властите да вклучат невладини организации во оваа проценка, и да настојуваат да ја сфатат улогата на дискриминацијата и на негативните стереотипи и предрасуди за Ромите и начините на кои можеби образовниот систем не одговара на потребите на ромските деца.
119. ЕКРН препорачува неопходно да се преземат различни иницијативи со цел да се зголемат степените на ромско образование. Овие мерки би требало да вклучат: финансиска помош за сиромашните семејства во подмирување на трошоците сврзани со образованието; подготвителна и дополнителна обука за службениот јазик на кој се одвива наставата; посебна обука за наставниците со цел да се зголеми нивната чувствителност спрема дискриминацијата и потребите на ромските деца; да се осигура дека учебниците не промовираат негативни стереотипи за Ромите, туку наместо тоа содржат податоци за ромската култура и за позитивниот придонес на ромските заедници кон општеството; регрутирање на наставници Роми.
120. ЕКРН ги поттикнува властите да ги поддржат и да ги прошират успешните иницијативи, како што се подготвителни часови за сите заедници кои имаат потреба од тоа.

Меѓуетнички односи

121. Во својот втор извештај, ЕКРН препорача мерки за решавање на ситуацијата во “Поранешната Југословенска Република Македонија” каде постојат меѓуетнички тензии помеѓу различни етнички заедници во смисла што секоја заедница живее во сопствен релативно хомоген свет, одржувајќи ограничени контакти со припадници на другите заедници во секојдневниот живот. ЕКРН забележа дека јавни дебати се одвиваат внатре во секоја заедница поединечно наместо помеѓу заедниците, при што секоја заедница добива информации за настаните во заедницата, земјата и регионот од медиуми на сопствениот јазик, изнесени од припадници на сопствената етничка група. ЕКРН ја нагласи потребата од иницијативи насочени кон унапредување на меѓусебните односи и комуникација меѓу различните заедници на сите полиња на животот.
122. ЕКРН е длабоко загрижена што меѓуетничките односи во “Поранешната Југословенска Република Македонија” дополнително се влошија и беа проследени со насилство, кое се појави по објавувањето на нејзиниот втор извештај. Оваа ситуација го продлабочи јазот меѓу различни етнички заедници, а особено помеѓу двете најголеми – етничките Албанци и етничките Македонци – туркајќи ги во нивните оддвоени светови и значително зголемувајќи ги непријателството и недовербата. Се чини дека мостовите на контакт и комуникација што постоеја помеѓу овие заедници во голема мера се срушени. Секоја етничка заедница продолжува да има свои места каде се одвива нејзиниот социјален живот, свои извори на информации, јавни дебати, училишта, организации и политички партии. Наводно од неодамна е изграден и посебен пат, така што етничките

Албанци и етничките Македонци кои живеат во околните градови користат различен пат до Скопје. Во некои кругови, сè уште постојат меѓусебни односи и пријателства меѓу припадниците на различни етнички заедници, и некои субјекти од невладиниот сектор се обидуваат да ги охрабрат таквите контакти. Меѓутоа, овие иницијативи не се покренати и изготвени, ниту пак имаат доволна поддршка од властите.

123. Се чини дека дискусиите и мерките во однос на еднаквоста и меѓуетничките односи во “Поранешната Југословенска Република Македонија” во голема мера се фокусираат на одредбите од Охридскиот рамковен договор, кој стави крај на неодамнешниот конфликт. Додека со овој договор се предвидуваат одредби од голема важност за унапредување на признавањето и разивањето на идентитетот на малцинските заедници и нивното учество во општеството, сепак овој документ не е, и неговата интенција не беше, да претставува сеопфатна програма во која ќе бидат вклучени сите правни и политички мерки неопходни да се постигне еднаквост и трајни хармонични меѓуетнички односи во земјата. По склучувањето на овој договор, властите презедоа широк спектар на правни и политички мерки за оживотворување на различни негови аспекти. Меѓутоа, ЕКРН нагласува дека тие мерки не се фокусираат на градење конструктивни контакти и комуникација меѓу заедниците, кои се од суштествено значење за надминување на расистичките претстави за припадниците на другите заедници и нивно восприемање како поединци. Не постојат ниту иницијативи насочени кон идентификување и справување со дискриминацијата во различни полиња на животот.

Препораки:

124. ЕКРН препорачува мерките насочени кон унапредување на меѓуетничките односи и еднаквоста да не се ограничуваат само на оние мерки кои се насочени кон имплементација на Охридскиот рамковен договор.
125. ЕКРН препорачува без одлагање властите на “Поранешната Југословенска Република Македонија” да преземат широк спектар на мерки насочени кон унапредување на комуникацијата и конструктивни контакти меѓу припадниците на различни етнички заедници. Во оваа смисла, ЕКРН исто така препорачува властите да даваат поддршка, како политичка така и економска, на невладини организации кои застапуваат вакви цели.
126. ЕКРН препорачува властите да подготват правни и политички мерки насочени кон идентификување и справување со расната дискриминација во сите полиња на животот, така што припадниците на различни заедници ќе чувствуваат дека навистина уживаат еднаков третман во општеството.

- Имплементација на Охридскиот рамковен договор

127. Пред ЕКРН беше изразена значителна загрижност во врска со имплементацијата на Охридскиот рамковен договор и влијанието што тој договор ќе го има врз меѓуетничките односи. Помалите малцинства, како етничките Турци, Срби и Роми сметаат дека фокусирањето врз овој договор и неговото доминантно присуство во дискусиите, мерките и средствата коишто се однесуваат на меѓуетничките односи, малцинските права и еднаквоста ги става нивните заедници во маргинализирана положба и ги

занемарува нивните грижи. Тие се особено загрижени дека нивните заедници нема соодветно да бидат земени предвид и вклучени во различни мерки што се преземаат со цел да се имплементираат одредбите на овој Договор, како што се мерките во однос на правичната застапеност и можноста за употреба на нивните јазици во комуникација со јавните органи на локално ниво во областите каде тие претставуваат најмалку 20% од населението.

128. Покрај тоа, начинот на кој се спроведуваат клучни промени според Договорот, како во однос на правичната застапеност, употребата на јазикот и децентрализацијата би можел да остави краткорочни и долгорочни последици врз структурата на односи меѓу заедниците, врз можностите за конструктивни контакти и врз секојдневниот живот во земјата. Така, многу организации изразија загриженост дека политичките лидери на етничките Албанци и на етничките Македонци го сметаат природот кој би промовирал комуникација и интеракција меѓу заедниците за политички опасен, нешто што “нивниот” електорат од “нивните” етнички групи не би го прифатиле. Со тоа, во имплементацијата на различни аспекти на Договорот, политичките лидери избегнуваат иницијативи кои негуваат конструктивни подобрувања, како на пример промовирање на двојазичност меѓу државните службеници и населението како целина.

Препораки:

129. ЕКРН препорачува властите да ја оценат ситуацијата и потребите на помалите малцинства и да обезбедат развивање на неопходни мерки за унапредување на нивниот еднаков третман во сите полиња на животот.
130. ЕКРН силно им препорачува на властите, при имплементација на различни аспекти на Охридскиот рамковен договор, да посветат внимание тоа да се врши на начин со кој се негуваат можностите за комуникација и позитивна интеракција помеѓу различни етнички заедници.
131. ЕКРН исто така препорачува да се обезбеди дека имплементацијата ќе се врши на начин кој подеднакво ги вклучува сите етнички заедници во “Поранешната Југословенска Република Македонија”, вклучително и помалите малцинства.

- Лидери на јавното мислење и медиумите

132. Во својот втор извештај, ЕКРН препорача лидерите на јавното мислење да избегнуваат изрази на непријателство и наместо тоа да настојуваат да негуваат ставови на почитување кон другите групи и да ја унапредуваат зајакнатата доверба помеѓу етничките заедници. ЕКРН исто така препорача медиумите да преземат посебни напори за да придонесат кон поголемо разбирање, доверба и интеракција меѓу различни малцински групи.
133. За жал многу политички лидери, интелектуалци, претставници на верските заедници и медиумите продолжуваат да застапуваат ставови со кои се продлабочува етничката подвоеност, наместо да се унаредува зголеменото прифаќање и доверба меѓу етничките заедници. Се чини дека кај лидерите постои перманентна тенденција да ги претставуваат работите низ призмата

на етничко припаѓање на “ние” наспроти “тие” и да се залагаат за таква перспектива, наместо да ги имаат предвид интересите на општеството како целина.

134. Медиумите и понатаму се поделни по етничка основа и сè уште известуваат за настаните на дијаметрално различен и етнички обоен начин, со кој претежно се негува нетолеранција и недоверба помеѓу етничките заедници. ЕКРН е загрижена поради извештаите кои укажуваат дека кај некои поглавни медиуми сè уште постои значителен проблем во смисла што објавуваат изрази на омраза кон други етнички групи. Меѓутоа, ЕКРН со задоволство забележува дека новинарите во најголем број случаи внимаваат и одбегнуваат употреба на отворени изрази на омраза кон други етнички групи. Покрај тоа, постојат и позитивни иницијативи покренати од новинари кои работат на албански и на македонски јазик заеднички да известуваат за одредени теми, како што е проектот “Страници за меѓусебно разбирање”, во рамки на кој, еднаш неделно во дневните весници се објавува прилог со статии за меѓуетничките односи напишани од новинари на албански и македонски јазик.

Препораки:

135. ЕКРН ја повторува препораката до лидерите на јавното мислење да избегнуваат изрази на шовинизам и расизам и да внимаваат да не ги прикажуваат настаните на начин кој би можел да поттикне етничките тензии и нетолеранција. Наместо тоа, тие би требало да предводат во осудата на расизмот и дискриминацијата и да обезбедат припадниците на сите етнички заедници да се сметаат за рамноправни и подеднакво важни граѓани.
136. ЕКРН ги поттикнува претставниците на медиумите да продолжат да избегнуваат употреба на изрази на недоверба и непријателство кон други етнички заедници и да ги продолжат иницијативите за подобрување на соработката меѓу новинари од различни етнички заедници и јазици.
137. ЕКРН препорачува претставниците на медиумите да настојуваат да изнесуваат информации за секојдневниот живот на припадниците на различни етнички заедници во земјата на начин со кој се промовира повеќедимензионална перспектива на овие лица како поединци.

- Претстави за етничката припадност и лица со плурални идентитети

138. Дополнителна загрижувачка околност е тоа што секоја заедница се смета за хомогена, при што одлучувачки фактор за определување на припадноста е етничката припадност. Ова значи дека на индивидуално ниво, постои тенденција идентитетот на поединецот да се смета, или постои притисок тој да се смета, за единечен – мора да се припаѓа на една или на друга етничка заедница. Како резултат на тоа, постои малку, или воопшто не постои простор за прифаќање на лица со мешана етничка припадност, тие за себе сметаат дека имаат повеќекратни идентитети или дека не “одговараат” целосно на она што се смета за потребни карактеристики за припадност на одредена етничка група. Ваквото ограничено гледиште за идентитетот на поединецот и за припадност на групата се чини дека го потхранува

опстојувањето на општество во кое заедниците се поделени по етничка основа, и кое ги исклучува лицата кои всушност би можеле да послужат како мостови меѓу заедниците. Со тоа овие лица се доведуваат во несигурна положба и се изложени на посебни форми на нетолеранција. Така на пример, ЕКРН доби извештаи за дејствија на вознемирување сторени од страна на полицијата или од сограѓани врз муслимани од македонско етничко потекло и врз католици од албанско етничко потекло. Покрај ова, децата од “мешани” бракови, особено меѓу етнички Македонци и етнички Албанци, се доведени во ситуација да мораат да избираат меѓу една од двете страни, но бидејќи се смета дека тие не припаѓаат целосно ниту на една од овие етнички заедници, тие стануваат ранливи на дискриминација и отфрлање.

Препораки:

139. ЕКРН препорачува да се спроведе истражување за посебните форми на нетолеранција и вознемирување на кои се изложени лицата кои не се вклопуваат целосно во доминантните категории на припадност. ЕКРН препорачува да се покренат иницијативи за унапредување на прифаќањето на повеќекратни идентитети и на лица со мешана припадност. ЕКРН ја посочува значајната улога што овие лица би можеле да ја имаат во иницијативи насочени кон унапредување на контактите и комуникацијата меѓу различни етнички заедници.

- Меѓуетнички односи и образование

140. Во својот втор извештај, ЕКРН обрна посебно внимание на образовниот систем и силно ги поттикна властите да ги разгледаат начините на кои децата од различни етнички групи би имале можност за позитивна интеракција и меѓусебно запознавање. Особено, ЕКРН ги поттикна властите да ја разгледаат можноста за натамошно зголемување на можностите учениците да го изучуваат албанскиот и другите малцински јазици како дел од главната наставна програма во сите степени на образовниот систем. ЕКРН исто така препорача да се вложат посебни напори за да се осигура дека образовниот систем е структуриран на начин кој нема да дозволи репродуцирање на модели на меѓуетничко непријателство и недоверба. Понатаму, ЕКРН ги поттикна властите да ги продолжат напорите за да се унапреди учеството и интеракцијата меѓу припадниците на различни етнички групи во високото образование. ЕКРН посочи дека ова би можело да вклучи развивање на двојазично образование во рамки на јавниот образовен систем.
141. ЕКРН жали што состојбите во оваа клучна област се движат во насока на зголемена подвоеност меѓу децата од различни етнички заедници, репродуцирајќи модели на меѓуетничко непријателство и недоверба. Децата од различни етнички заедници, особено од албанската и македонската, посетуваат претежно различни училишта каде учат на нивниот мајчин јазик. ЕКРН забележува дека во некои училишта, каде порано учениците од албанско и македонско етничко потекло учеле под ист покрив, сега учат само деца од една етничка заедница. ЕКРН исто така изразува загриженост за случувањата кога деца и родители демонстрираат, понекогаш пропратено со насилни инциденти, против тоа децата од различна етничка припадност

да учат во исто училиште. ЕКРН жали што властите на “Поранешната Југословенска Република Македонија”, а особено политичките лидери, едноставно ги прифаќаат, иако не ги промивираат, ваквите случувања наместо да заземат цврст став и јавно да се залагаат за децата да имаат можност да учат заедно и за создавање можности за мешани училишта и паралелки.

142. ЕКРН исто така жали што не постои позитивно придвижување кон промовирање на двојазичноста во сите степени на главниот образовен систем. Се чини, напротив, дека ова прашање е многу исполитизирано и дека двојазичноста претежно се толкува како разводнување на идентитетот. ЕКРН доби информации кои укажуваат дека во определени региони каде порано лицата од различно етничко потекло взаемно ги зборувале јазиците, сега постои тенденција родителите да ги охрабруваат децата да не го прават тоа. ЕКРН забележува дека тоа претставува исклучително негативно придвижување, што очигледно значи дека секоја етничка заедница е одвоена со јазична бариера и дека меѓусебните контакти и комуникација ќе бидат единствено возможни преку преведување. ЕКРН верува дека, а особено во светло на одредбите за употреба на јазиците од Охридскиот рамковен договор и законските прописи што последователно ќе бидат донесени, станува сè поважно децата да имаат можност за двојазично, па дури и тројазично образование. ЕКРН со задоволство дознава за одреден интерес меѓу учениците во некои средни училишта од македонско етничко потекло да го изучуваат албанскиот јазик, како и за определени иницијативи на организации на граѓанското општество за двојазична настава за децата од албанско и македонско етничко потекло. Меѓутоа, се чини дека овие иницијативи не добиваат активна поддршка од властите.
143. Етничките заедници кои се застапени во помал број во општеството, се доведени во особено тешка положба поради преокупираноста на општеството со етнички прашања, и тие истакнаа пред ЕКРН дека чувствуваат одреден притисок во смисла да одберат страна, при тоа идентификувајќи се било со етничките Албанци или со етничките Македонци. Во сферата на образованието, постојат можности децата од помалите малцинства да учат на нивниот мајчин јазик во дел од школувањето. Претставници на помалите заедници, како етничките Срби и етничките Турци, пред ЕКРН изразија желба таквата можност да се прошири на повисоките степени на образование. ЕКРН доби информации кои укажуваат дека квалитетот на наставата по македонски јазик во овие училишта често е несоодветен, и претставува фактор кој влијае врз идните можности на децата. Покрај тоа, наводно постои тенденција родителите на децата од помалите етнички заедници, како турската, да ги охрабруваат децата да не го изучуваат албанскиот или македонскиот јазик со цел да го сочуваат сопствениот идентитет. ЕКРН верува дека можностите за двојазично или тројазично образование се особено значајни за припадниците на помалите малцинства од аспект на сочувување на нивниот идентитет, истовремено овозможувајќи им познавање на службените јазици и можности за комуникација со припадниците на други етнички групи.

Препораки:

144. ЕКРН ја повторува препораката властите да ги разгледаат начините на кои децата од различни етнички заедници би имале можности за позитивна интеракција и меѓусебно запознавање. Особено, ЕКРН препорачува да се создадат можности во сите степени на образовниот систем за децата од различно етничко потекло да учат заедно. Во оваа смисла, ЕКРН им препорачува на политичките лидери да предводат нагласувајќи ја позитивната вредност на еден таков контакт меѓу децата.
145. ЕКРН препорачува властите на “Поранешната Југословенска Република Македонија” да создадат образовни можности за децата да изучуваат два или три јазици, вклучително и двојазично и тројазично образование, во сите степени на образовниот систем. Во врска со тоа, ЕКРН ја нагласува важноста на еден јазик на кој припадниците на различни етнички заедници ќе можат меѓусебно директно да комуницираат.

- Правична застапеност и употреба на јазикот

146. Во својот втор извештај, ЕКРН препорача властите да ги продолжат напорите за регрутирање на припадници на малцинските групи во јавните институции, вклучувајќи ги јавните служби на национално и локално ниво, полицијата и судството. ЕКРН укажа дека застапеноста на малцинствата која би го одразувала етничкиот состав на населението не само што би им овозможила на припадниците на малцинските групи поцелосно да учествуваат во македонското општество, туку исто така би обезбедила простор за конструктивна интеракција меѓу припадниците на различни етнички групи. ЕКРН исто така препорача властите на “Поранешната Југословенска Република Македонија” да ја унапредуваат посеопфатната употреба на јазиците на малцинствата.
147. Од вториот извештај на ЕКРН, овие прашања беа директно третирани во Охридскиот рамковен договор. Тој предвидува дека законите и политичките мерки треба да обезбедат “правична застапеност на заедниците во сите централни и локални јавни тела и на сите нивоа на вработување во тие тела, истовремено почитувајќи ги правилата за компетентност и интегритет според кои се раководи јавната администрација”. Особено внимание ќе се посвети на тоа да се обезбеди полициските служби генерално да го одразат составот и распределбата на населението. Договорот исто така предвидува дека “службен јазик во Македонија и во меѓународните односи на Македонија е македонскиот јазик”, сепак секој друг јазик што го зборуваат најмалку 20% од населението исто така е службен јазик и може да се употребува при издавањето на лични документи, во граѓанската и кривичната постапка, во органите на локалната самоуправа и во комуникацијата меѓу граѓаните и централната власт. Властите подготвуваат закони и политички мерки насочени кон спроведување на овие одредби.
148. ЕКРН со задоволство забележува дека властите презеле значителни чекори за да се зголеми учеството на припадниците на малцинските заедници во јавните служби. На пример, сите државни органи и тела кои потпаѓаат под опфатот на Законот за државните службеници треба да донесат акциони

планови за соодветна и правична застапеност. Овие планови ќе содржат детални податоци за сегашната застапеност, преземените мерки и идеен акционен план. Во текот на 2004 година, Агенцијата за државни службеници овозможи обука на 600 лица припадници на различни етнички заедници за административни и стручни помошни работни места, а во буџетот се алоцирани средства за вработување на овие лица до крајот на годината. Како што е укажано погоре⁷, направени се значителни напори за регрутирање во рамки на полициските сили.

149. ЕКРН забележува дека политиките насочени кон зголемување на застапеноста на малцинствата во јавните служби, како и политиките кои овозможуваат употреба на различни локални јазици во комуникацијата со јавните тела, би можеле да имаат многу различно влијание врз меѓуетничките односи и врз секојдневниот живот во земјата во зависност од начинот на кој тие се сфаќаат и применуваат. Во врска со ова, ЕКРН е загрижена што политиките кои во моментот се создаваат и се спроведуваат не се придружени со мерки со кои се зголемуваат можностите за взаемна интеракција меѓу припадниците на различни етнички заедници на конструктивен начин. На пример, взаемното зборување на јазикот на другиот е клучен фактор кој би ја подобрил комуникацијата меѓу државните службеници од различна етничка припадност. Меѓутоа, ЕКРН нема сознанија за какви било планови или иницијативи за негување на познавањето на различни службени јазици од страна на државните службеници. Натаму, се чини дека не постојат планови за обука против расизмот или други мерки со кои би се зајакнала конструктивната интеракција меѓу државните службеници од различна етничка припадност.
150. Помалите малцинства изразија загриженост дека тие ќе бидат изоставени од процесот на правична застапеност. Овие малцинства исто така се загрижени дека во оние места каде тие сочинуваат над 20% од населението, сепак нивните јазици нема да бидат службени јазици во комуникацијата. Особено, тие се загрижени дека процесот на децентрализација и прецртувањето на општинските граници ќе резултира со разводнување на нивниот број во оние општини каде тие инаку би претставувале 20%. Етничките Македонци во областите каде мнозинство се етничките Албанци, исто така изразија загриженост дека ќе бидат исклучени од правичната застапеност на локално ниво.
151. Се чини дека постои значителен страв во јавноста, особено кај етничките Македонци, за тоа какво ќе биде влијанието на политиката на правична застапеност во услови на економски потешкотии и висока стапка на невработеност. Потребата идентификувана од меѓународните финансиски институции за намалување на бројот на вработени во јавните служби, се чини дека ја зголемува нервозата. Пред ЕКРН беше изразена загриженост од можна обратна реакција кај одредени сектори на населението, што може да води кон влошување на меѓуетничките односи. Додека очигледно постои силна свест на властите за потешкотиите да се зголеми застапеноста на малцинствата во услови кога истовремено се намалува бројот на вработените, се чини дека не се посветува доволно внимание на изготвување мерки за да се спречат и намалат негативните странични ефекти.

⁷ Види “Однесување на службени лица кои го применуваат законот”

Препораки:

152. ЕКРН препорачува во спроведувањето мерки за постигнување правична застапеност во јавните служби да се посвети внимание тоа да се врши на начин кој ги зајакнува можностите за директна комуникација и конструктивна интеракција меѓу припадниците на различни етнички заедници. ЕКРН препорачува политики насочени кон оспособување на кадар кој го зборува македонскиот јазик и било кој друг службен јазик во употреба во дадената јавна институција.
153. ЕКРН препорачува властите да го следат влијанието и можните обратни реакции кон политиките за постигнување правична застапеност, како и да преземат мерки за да се спречат и намалат негативните странични ефекти. Тоа би можело да вклучува мерки како: пренесување на јасни информации за начинот на кој се спроведува процесот и за улогата на мерит системот, програми за повторна обука на лицата кои го изгубиле вработувањето поради овој процес.
154. ЕКРН препорачува помалите малцинства во целост да се третираат еднакво при спроведување на политиките поврзани со употреба на јазикот и правичната застапеност.
155. ЕКРН исто така препорачува припадниците на мнозинската етничка заедница, коишто се наоѓаат во положба на малцинство во одредени области, во целост да се третираат еднакво на локално ниво при спроведување на политиките поврзани со правичната застапеност.

БИБЛИОГРАФИЈА

Во оваа библиографија се наброени главните објавени извори кои беа консултирани при разгледување на ситуацијата во “Поранешната Југословенска Република Македонија”; сепак истата не треба да се смета за таксативна листа на сите извори на податоци што ѝ беа достапни на ЕКРН при изготвување на овој извештај.

1. CRI (2001) 5: Second report on “the Former Yugoslav Republic of Macedonia”, European Commission against Racism and Intolerance, Council of Europe, April 2001
2. CRI (99) 31: Report on “the Former Yugoslav Republic of Macedonia”, European Commission against Racism and Intolerance, Council of Europe, May 1999
3. CRI (96) 43: ECRI General Policy Recommendation n° 1: Combating racism, xenophobia, antisemitism and intolerance, European Commission against Racism and Intolerance, Council of Europe, October 1996
4. CRI (97) 36: ECRI General Policy Recommendation n°2: Specialised bodies to combat racism, xenophobia, antisemitism and intolerance at national level, European Commission against Racism and Intolerance, Council of Europe, June 1997
5. CRI (98) 29: ECRI General Policy Recommendation n° 3: Combating racism and intolerance against Roma/Gypsies, European Commission against Racism and Intolerance, Council of Europe, March 1998
6. CRI (98) 30: ECRI General Policy Recommendation n° 4: National surveys on the experience and perception of discrimination and racism from the point of view of potential victims, European Commission against Racism and Intolerance, Council of Europe, March 1998
7. CRI (2000) 21: ECRI General Policy Recommendation n°5: Combating intolerance and discrimination against Muslims, European Commission against Racism and Intolerance, Council of Europe, April 2000
8. CRI (2001) 1: ECRI General Policy Recommendation N° 6: Combating the dissemination of racist, xenophobic and antisemitic material via the Internet, European Commission against Racism and Intolerance, Council of Europe, December 2000
9. CRI (2003) 8: ECRI General Policy Recommendation N°7: National legislation to combat racism and racial discrimination, European Commission against Racism and Intolerance, Council of Europe, February 2003
10. CRI (98) 80 rev: Legal measures to combat racism and intolerance in the member States of the Council of Europe, European Commission against Racism and Intolerance, Council of Europe, 2000
11. ACFC/SR (2003) 002: Report submitted by “the Former Yugoslav Republic of Macedonia” pursuant to Article 5, paragraph 1 of the Framework Convention for the Protection of National Minorities, 23 September 2003
12. Report to the Government of “the Former Yugoslav Republic of Macedonia” on the visit to “the former Yugoslav Republic of Macedonia” carried out by the European Committee for the Prevention of Torture and Inhuman or Degrading Treatment or Punishment (CPT) from 15 to 19 July 2002, CPT/Inf (2003) 5
13. Action Plan for implementation of the Police Reform Strategy, Ministry of the Interior, Republic of Macedonia, 11 August 2003
14. Strategy for the Police Reforms (revised version), Ministry of the Interior, Republic of Macedonia, Skopje, February 2004
15. Annual Report of the Ombudsman 2002, Skopje, March 2003
16. Annual Report of the Monitoring of the Implementation of the Framework Agreement, Association for Democratic Initiatives, 2004
17. Law on Civil Servants, adopted July 2000, last amended June 2003

18. Postulates for Multicultural Education in the Elementary and Secondary School Curricula, Naziktere Sulejmani, Ministry of Education and Science, Tashe Stojanovski, Bureau for Development of Education
19. Law on Asylum and Temporary Protection, Section for asylum, Ministry of the Interior, Republic of Macedonia, Skopje, 2003
20. Law for Changing and Amending the Law on Citizenship of the Republic of Macedonia, Official Gazette No. 8, 23 February 2004 (unofficial translation)
21. Information for the petitions, complaints and anonymous complaints delivered to the SICPS (Sector for Internal Control and Professional Standards), Sector for Internal Control and Professional Standards The Ministry of Internal Affairs of the Republic of Macedonia, Skopje, 22 April 2004
22. Toward Regional Guidelines for the Integration of Roms – Narrative Report submitted to the Swedish International Development Co-operation Agency, European Centre for Minority Issues (ECMI), February 2004
23. Framework Agreement (“Ohrid Agreement”) of 13 August 2001
24. “Ohrid and Beyond: A cross-ethnic investigation into the Macedonian crisis”, Institute of War and Peace Reporting, 2002
25. “Ahmeti’s Village: The Political Economy of Interethnic Relations in Macedonia”, ESI (European Stability Initiative) Macedonia Security Project, 2003
26. “Information note on statelessness, unregulated citizenship and residence, and lack of personal documentation issues in the Republic of Macedonia”, UNCHR, October 2002
27. SP/NDR(2003)005: Non-discrimination review under the Stability Pact for South-Eastern Europe: “The Former Yugoslav Republic of Macedonia” – Final Report, Secretariat of the Framework Convention for the Protection of National Minorities, Council of Europe, October 2003
28. Macedonian Helsinki Committee for Human Rights Annual Report for 2003
29. “Report on the Human Rights Situation in the Republic of Macedonia”, Macedonian Helsinki Committee for Human Rights, September 2003
30. US Department of State Country Report on Human Rights Practices 2003 – Macedonia, the Former Yugoslav Republic of, March 2004
31. International Helsinki Federation Annual Report 2002 - Macedonia
32. Human Rights Watch World Report 2003 – Macedonia
33. “Out of Limbo? Addressing the Plight of Kosovo Roma Refugees in Macedonia”: A Human Rights Watch Briefing Paper, Human Rights Watch, 10 December 2003
34. Amnesty International Report 2003 (covering period January-December 2002)
35. “Former Yugoslav Republic of Macedonia: Police allegedly ill-treat members of ethnic minorities”, Amnesty International, AI Index EUR/65/011/2003
36. Legal Action against Macedonia at the European Court of Human Rights Challenges Forced Expulsion of Kosovar Roma, Ashkalia and Egyptians to Kosovo, European Roma Rights Centre, 27 November 2003
37. “Profile of One Community: A Personal Document Survey among the Romani Population of Kumanovo, Macedonia”, Roma Rights nr 3, European Roma Rights Centre, October 2003
38. “On the Margins: Roma and Public Services in Romania, Bulgaria and Macedonia”, Ina Zoon, Open Society Institute, 2001
39. “Macedonia: Ohrid Two Years On”, Ana Petruseva, Skopje, Institute of War and Peace Reporting, August 2003
40. “The Segregation Solution”, the Balkan Reconstruction Report, 26 May 2003

ДОДАТОК

Следниов додаток не претставува составен дел на анализата и предлозите на ЕКРН во врска со ситуацијата во “Поранешната Југословенска Република Македонија”.

ЕКРН сака да истакне дека анализата содржана во третиот извештај за “Поранешната Југословенска Република Македонија” е направена заклучно со 25 јуни 2004 година и дека сите последователни настани не се земени предвид.

Во согласност со постапката според индивидуалниот приод на ЕКРН, нацрт извештајот на ЕКРН за “Поранешната Југословенска Република Македонија” беше предмет на доверлив дијалог со властите на “Поранешната Југословенска Република Македонија”. Одредени нивни коментари беа земени предвид од страна на ЕКРН и се вклучени во извештајот.

Меѓутоа, по овој дијалог, властите на “Поранешната Југословенска Република Македонија” побараа следниве нивни согледувања да бидат изнесени како прилог кон извештајот на ЕКРН.

“Comments of the Government of the Republic of Macedonia on the ECRI Third Report on the Republic of Macedonia

The Government of the Republic of Macedonia highly values the contribution of ECRI to combating racism and discrimination and attaches great importance to the cooperation with the Commission. The Government will take due account of its recommendations in its ongoing and future policy setting in the spheres of ECRI mandate.

The comments on the specific parts of the report are as follows:

International legal instruments

The Ministry of Foreign Affairs drafted the Law on Ratification of the European Social Charter and the Protocol amending the European Social Charter of 21 October 1991. The Law is in the governmental procedure. Furthermore, the Ministry of Labor and Social Policy is in the process of considering the possibility of signing the European Convention on the Legal Status of Migrant Workers.

On 26 November 2004 the Minister of Foreign Affairs of the Republic of Macedonia, following the ratification by Parliament of the amendments to the Law on Citizenship, signed a letter by which the reservation to Chapter III, Article 6, item 3 of the European Convention on Nationality, dealing with the length of residency before an individual may lodge an application for naturalization, was withdrawn.

The Charter for Regional or Minority Languages will be ratified after the Parliament of the Republic of Macedonia adopts the Law on Use of Languages, which is drafted at the Ministry of Justice. Irrespective of the fact that this Convention has still not been ratified, the standards set in the Republic of Macedonia go beyond the standards on the use of minority languages guaranteed under the Charter.

Citizenship Law

The Law amending the Law on Citizenship of the Republic of Macedonia (Official Gazette of the Republic of Macedonia No. 08/2004) entered into force on 2 March 2004. As noted by ECRI, the Ministry of the Interior believes that the consistent implementation of this Law will enable all persons - nationals of other republics of the former SFRY and nationals of the former SFRY, regardless of their ethnic background - who after the state succession continued to reside in the Republic of Macedonia, to regulate their citizenship status in the Republic of Macedonia i.e. will acquire citizenship of the Republic of Macedonia.

The amendments to the Law on Citizenship of the Republic of Macedonia in general, and Article 14 in particular, are compatible with the European Convention on Nationality, which has been confirmed by the expert opinion of the Council of Europe and of the UN High Commissioner for Refugees, whose experts have been directly involved in specific segments of the process of adoption of the amendments to the Law.

Article 14 of the Law amending the Law on Citizenship is in compliance with all provisions of Chapter 6 of the European Convention dealing with issues related to state succession and citizenship and with the Explanatory Report of the Council of Europe on the Convention. In this regard, it incorporates the principles of existence of genuine and effective linkage of the person seeking citizenship with the State which, *inter alia*, can be confirmed by sufficient Macedonian language knowledge, acceptable even at the level that the applicant can communicate with the society; another aspect in compliance with the Convention is the consideration of the place of residence at the time of the state succession, the will of the concerned person etc. The condition that there are no criminal proceedings against the person instituted in the Republic of Macedonia is not contrary to the Convention, especially in light of the fact that such a condition is limited only to crimes threatening security and defense of the Republic of Macedonia.

As to the application fee, it has been lowered upon the initiative of the Ministry of the Interior, in accordance with the Convention's provisions that State Parties should pay due attention that the citizenship fee is set reasonably high. Furthermore, under the Law on Administrative Fees of the Republic of Macedonia (Official Gazette of the Republic of Macedonia No. 17/92) citizens with low income, social protection beneficiaries under the Law on Social Protection are exempt from payment of fees, and the Ministry of the Interior applies these provisions consistently.

In the course of the several month application of Article 14, the Ministry of the Interior has acted consistently and has applied this Article in a generous manner. After the entry into force of the Law amending the Law on Citizenship of the Republic of Macedonia and following the provisions set forth in the said Law, all procedures instituted prior to the adoption of the amendments and in cases in respect of which appropriate requirements were met, have been transferred for processing under Article 14. In the above stated period of application of the provisions contained in Article 14, 580 persons acquired citizenship of the Republic of Macedonia on the grounds set forth in Article 14, while the procedure for 800 person is still pending. In the same period, it has been established that 41 persons do not fulfill the conditions for acquisition of citizenship on the Article 145 grounds since most of them do not habitually reside on the territory of the Republic of Macedonia, while only in 8 cases the concerned persons did not have sufficient Macedonian language knowledge. According to the applicable legislation in the Republic of Macedonia, dissatisfied applicants can complain with the Second Instance Commission and subsequently can initiate a lawsuit before the Supreme Court of the Republic of Macedonia.

In respect of the principle of avoiding statelessness, it is necessary to refer to the legislation regulating citizenship of the former SFRY, i.e. regulations that had been applicable prior to the state succession. Namely, in accordance with the then applicable regulations, in addition to the federal citizenship, each citizen of the former SFRY obligatorily possessed citizenship of a one of the federal republics, and vice versa each citizen of a one of the federal republics obligatorily possessed federal citizenship as well. The republic citizenship was not connected to the residence of the citizen which specifically implies that a citizen of any of the republics of the former SFRY could have registered residence i.e. posses an ID issued in another republic. This is stated in order to clarify that no citizen of the former SFRY, such as the case of the persons who after the succession remained to reside on the territory of the Republic of Macedonia, are stateless persons, but after the break up of former SFRY and following the principle of legal continuity incorporated

in the legislations of the new states established after the brake up, are in fact citizens of one of the republics. In light of the above stated, even in exceptional cases, when the person that applies under Article 14 of the Law amending the Law on Citizenship of the Republic of Macedonia does not fulfill the conditions envisaged in this Article i.e. cannot acquire citizenship of the Republic of Macedonia on any of the grounds set forth in the Law and originates from the former SFRY, the person is not a stateless person.

It is again underlined as in the previous replies to the ECRI reports, i.e. that the Law on Citizenship of the Republic of Macedonia or the amendments to the said Law have no discriminating effect on any grounds - the Law does not discriminate against Albanians and Roma, or against any other ethnic group. The in-depth analysis of the Law and its long year application will show that the non-discrimination principle is integrated in the provisions regulating the conditions and in the position towards the applicants applying for citizenship of the Republic of Macedonia.

The Ministry of the Interior in cooperation with the UNHCR, the Council of Europe, the OSCE and the non-governmental organizations working on issues related to the citizenship will continue informing the public about the amendments to the Law on Citizenship in order that the transitional provisions are brought as close as possible to these that they are intended for. Therefore, there are brochures prepared, and there is relevant information at the Ministry’s website, while representatives of the Ministry participate in meetings and debates organized by the NGO sector, political parties, the media etc.

In conclusion as it has already been stated, the non-discrimination principle is fully incorporated in the Law. Hence, the non-discrimination principle is also applied to the provisions for re-acquisition of citizenship of the Republic of Macedonia by emigrants and their descendants, up to the first line of descent. The amendments to the Law regarding these specific provisions are aimed at defining the term “emigrant”, to be previously determined (whether the applicant is an emigrant or not) in each case individually, whereby “emigrant” as defined by this Law is a citizen of the Republic of Macedonia who has moved out of the Republic of Macedonia into another state, except to the country of origin, regardless of the gender, race, color of skin, nationality or social origin, political or religious belief, property of special status. Hence, the Law is equal for all, and it is considered, on case-by-case basis, whether the person is an emigrant as defined in the Law, and whether the person has moved to a country of origin. This provisions are not contrary to the European Convention on Nationality which sets froth that each country in cases and under conditions prescribed by law, will enable re-acquisition of nationality by former nationals who legally or habitually reside on their territories.

Criminal Law Provisions

As to the recommendations contained in paragraphs 27 and 29 of the report recommending to the authorities to explicitly provide in law that racist motivation constitutes a specific aggravating circumstance for all offences, it must be noted that the Criminal Code of the Republic of Macedonia has implicitly provided legal grounds for their application. Namely, paragraph 2, Article 39 -General rules on determination of the punishment - envisage the following: The Court shall take into consideration all circumstances that affect the punishment (facilitating or aggravating circumstances) and especially the degree of criminal liability, the motives of the offense, the intensity of the threat or violation of the protected

property, the circumstances under which the offense has been perpetrated, the earlier life of the perpetrator, his/her personal circumstances, and his/her behavior after the perpetrated offense and other circumstances related to the personality of the perpetrator.

The conclusion drawn that persons working within the criminal justice system lack knowledge of the relevant provisions of the Criminal Code presented in paragraph 28 of the draft-report has no grounds.

In addition to the amendments to the Criminal Code of the Republic of Macedonia of March 2004, advancing the criminal law protection against discrimination, mentioned in ECRI’s report, paragraph 26, a reference should also be made to Article 138-criminal liability for legal entities for violation of the right to use the language and alphabets.

In respect of the crimes sanctioned in Article 144- endangering the safety, a new paragraph 4 is introduced which reads as follows: The person that by using a computer system will threaten to perpetrate a crime for which five year prison sentence or more is prescribed, against a person on grounds of his/her affiliation to a national, ethnic, or racial group or on grounds of his/her religion, shall be punished from one to up to five year imprisonment.

c) A new Article 403-a has been introduced in respect of the crimes against humanity which reads as follows: The person that with the intention of systematic destruction of civilian population, shall order murders, grievous bodily injuries, physical extermination, enslaving, deportation or forced displacement of population, imprisonment or other type of deprivation of freedom contrary to international law, torture, rape, sexual exploitation or slavery, forced prostitution, forced pregnancy, forced sterilization or another other type of grievous sexual violation, persecution of any group or community on grounds of political, racial, national, ethnic cultural, religious affiliation or on grounds of gender discrimination, forced apprehension and disappearance of persons, discrimination and division on racial, national, ethnic, political, cultural or any other grounds and other inhuman procedures by which physical or psychological suffering is intentionally caused, or the person who with the same intentions shall perpetrate some of the above referred to crimes, shall be punished from one year up to life imprisonment.

d) A new Article 407-a has been introduced in respect of the crime -approving or justifying genocide, crimes against humanity or war crimes which reads as follows: 1. The person who by use of an IT system will publicly deny, grossly minimize, approve or justify the crime sanctioned in Articles 403 to 407 shall be punished from one to five year imprisonment. 2. If the denial, minimization, approval or justification has been perpetrated with the intention of inciting hatred, discrimination or violence against certain person or group of persons on grounds of their national, ethnic or racial affiliation or religion, the perpetrator shall be punished with at least four year imprisonment.

Civil and administrative law provisions

In respect of the conclusion presented in paragraph 33 that the legislative framework for combating discrimination through civil and administrative law has not been strengthened despite reports of continuing discrimination, direct and indirect in a number of fields of life, the following should be taken into consideration:

In 2002 the amendments to the Civil Procedure Code and the Administrative Procedure Law were adopted aimed at implementing the Framework Agreement in line with the amended Constitution of the Republic of Macedonia.

Namely, Amendment V to the Constitution of the Republic of Macedonia replacing Article 7 of the Constitution envisages that the official language on entire territory of the Republic of Macedonia and the official language in international relations is the Macedonian language and its Cyrillic alphabet. Paragraph 2 stipulates that the language used by at least 20% of the citizens is also an official language and paragraph 5 sets forth that other than the Macedonian language, another official language may be used in the state authority organs in the Republic of Macedonia, in accordance with the Law.

In addition, pursuant to paragraph 6.7. of the Framework Agreement, in criminal and civil law procedures at any level, the defendant and other participants in the proceedings shall have the right to interpretation of the entire proceedings and of the documents the costs for which shall be covered by the state, in accordance with the relevant Council of Europe document.

The adopted amendments to the Civil Procedure Code and the Administrative Procedure Law which regulate the use of the language, operationalise the above stated provisions, under which the right to use of the languages of the communities in civil and administrative law procedures is advanced.

Administration of justice

Judges are fully aware of the provisions on the use of languages in the court proceedings and further measures are being taken for the employment, education and training of court typists and translators in the languages of the communities.

Specialized bodies and other institutions

The ECRI Report was forwarded to the Office of the Ombudsman of the Republic of Macedonia.

According to the Law (Official Gazette No. 60/2003) bodies and organization are obliged to inform the Ombudsman on the measures adopted based on his/her recommendations or opinions within 30 days at the latest. If the body or organization do not inform the Ombudsman or partially accept the recommendations than the Ombudsman can inform the immediately higher instance body, competent ministry at the Government of the Republic of Macedonia and he/she can also inform the Parliament of the Republic of Macedonia in a separate report or he /she can publicize the case.

In connection with the ECRI recommendations on the Committee for Inter Community Relations, the Committee believes that the concerns of minority communities represented with only one member are consistently heard. The most recent example was their discussion on the situation in elementary and secondary schools in the Republic of Macedonia, with a special emphasis on the education in languages of smaller communities. The Committee adopted the opinion and proposed adequate measures, which were supported by the Assembly. The Committee believes that it is ever more fulfilling its role as provided for by the Constitution of the Republic of Macedonia.

Education and awareness raising

As noted in paragraph 56 of the ECRI’s report, the contents relating to human rights and democratic values are a regular part of primary school and secondary schools curricula. A large number of projects have already been implemented, some still pending, all aimed at training the teachers in the subject matter.

The remaining concerns will be addressed with the development of a National Action Plan on Human Rights Education. Namely, national consultations on human rights education were carried out 2003/2004 under the auspices of the OHCHR-Government technical cooperation program in the field of human rights, led by the strategic partnership group, involving government, international organizations and civil society sector. Recommendation to which they came out was to develop a National Action Plan on Human Rights Education, which has been supported by the Ministry of Education.

As noted in the report, upon the request of the Ministry of Science and Education, an expert analysis has been made of the textbooks on civil culture for primary education in which there have been examples noticed of negative stereotypes regarding persons belonging to ethnic communities in the Republic of Macedonia, especially regarding the Roma community. The negative stereotypes have been eliminated from the textbooks and afterwards they have been redistributed to the pupils of primary schools.

Regarding the revision of text books and history teaching manuals, the Bureau for Development of Education has established respective Committees for preparation of the history curricula and for drafting history text books in primary education, general secondary education and vocational secondary schools. Experts belonging to all communities in Macedonia (Macedonians, Albanians Turks) are obligatory members of the Committees. In preparation of the history curricula, the Committees engage experts in the field of history, and teachers from primary and secondary schools are also involved.

In drafting the new curricula and the text books and manuals, great attention is paid to apply European standards and that all stereotypes are eliminated, i.e. that positive historic development, personalities and cultural achievements of importance for the country’s history are integrated in the curricula in respect of all ethnic communities of the Republic of Macedonia.

Reception and status of non-citizens

In respect of paragraph 62 it should be noted that the level of protection of applicants is determined based on merits of every individual case and in accordance with the Law on Asylum and Temporary Protection. There is no ground for concern expressed by ECRI regarding the determination of status.

The recommendations contained in paragraphs 64 and 65 have already been implemented in practice and in the legislation.

Trafficking in human beings

The Republic of Macedonia has made great progress in this field, which has also been recognized at the international level.

The recommendation to extend assistance programs also to victims that do not cooperate with the police will be taken into consideration in the drafting of new legislation in this field.

Internally displaced persons

The return of the displaced persons to their homes in safety has been one of the priorities of the Government of the Republic of Macedonia.

The Ministry of the Interior undertakes continuous activities to improve the overall security situation in the former crisis regions and to create conditions for the return of internally displaced persons. In this context, and aimed at creating conditions for more efficient police work, there are especially intensive activities for the reconstruction and construction of police stations. In this respect, in some of the regions there are already regular police stations being constructed, and in the other regions the police stations will be constructed following the planed dynamic, i.e. when the necessary funding shall have been secured.

Furthermore, for the purpose of successful cooperation between the police and the local population there have been advisory groups established in these regions, which encompass representatives of the local self-government, local population, police and other relevant ministries and state institutions. These advisory groups review the security problems and agree on measures for their overcoming.

As a result of the comprehensive activities, there has been improvement of the security situation in the former crisis regions, which can be illustrated with the evident decrease of serious form of crimes against the security, life and body of citizens from these regions, as well as by the fact that most of the internally displaced persons have already returned to their homes.

Access to education

With the aim to address the drop-out rate of ethnic Albanian and ethnic Turkish pupils in the education system, the Ministry of Education of the Republic of Macedonia has undertaken a set of measures aimed at reducing and eventually eliminating this phenomenon and facilitating conditions for the reintegration of the pupils in the education system. Seminars were organized for the school principals, teachers and representatives of the expert services at schools (pedagogues, sociologists, psychologists) who are trained for undertaking concrete measures to decrease the dropout rate. Expert and information materials have been distributed and surveys of the school teams made in order to detect the reasons for the dropout. There has been also a strategy prepared defining future activities to prevent dropout of children from the education process. The project activities are realized in cooperation with the Skopje UNICEF Office, which financially supports the “Education for All “project.

The preliminary information point to the conclusion that the basic reasons for the dropout of pupils of the Albanian ethnic communities (as well as of the Roma community) are to be found in the tradition, lifestyle, religion, habits, the change of which require longer period. It is hoped that with the completion of the project by the end of 2005, the situation will be positively changed and that the dropout rate will be reduced.

It is worth mentioning that Governmental efforts have been focused on the alleviation of the problem of the Turkish ethnic community, especially in the East and in the Southeastern parts of Macedonia where this problem is evident due to the configuration of the terrain, i.e. the classes in the mountainous areas are distant from the central primary schools. In the attempt to secure larger coverage of pupils from these schools, the Ministry of Education opened classes from the V to VIII grade in the Turkish language of instruction.

In the last several years the Ministry of Education and Science and the Bureau for Development of Education have undertaken concrete steps to improve the situation of the Turkish ethnic minority in Macedonia in terms of education. Numerous efforts have been made to open new classes of Turkish language of instruction, and to finance printing of textbooks and reference literature in the Turkish language. Furthermore, the Bureau for Development of Education has included teachers belonging to the Turkish ethnic community in the preparation of the new curricula in Turkish language of instruction, including them in the preparation of the history curricula and textbooks as well. A special attention has been paid to the upgrading of the teachers professionals' skills, through the organization of different seminars.

Teaching staff is still a problem for the Turkish ethnic community. Recognizing this fact, the Ministry of Education and Science makes serious efforts to resolve this problem. With the opening of the new Universities in the country, as well as through studies in Turkey, the situation with respect to the necessary teaching staff regarding some of the subjects has been significantly improved lately.

Conduct of certain institutions

The Government of the Republic of Macedonia closely cooperates with the European Committee against Torture. In February 2003 the Government adopted a number of conclusions in which it reaffirmed its commitment to overcoming the identified problems what is in full compliance with its lasting commitment to the functioning of the rule of law in the Republic of Macedonia. The Government of the Republic of Macedonia underscored that ill-treatment of detained persons by law enforcement officers is an affront to the values which constitute the foundations of a democratic state, respect for human rights and the rule of law, and that such acts shall not be tolerated, as well as that the perpetrators shall be severely sanctioned, as prescribed by law. The Ministry of Internal Affairs was tasked to investigate all cases of ill-treatment or inappropriate conducts by officers of the Ministry of Internal Affairs identified in the CPT reports and to act accordingly.

One of the priorities of the Government included in the Action Plan for European Partnership is full implementation of the CPT recommendations, in particular regarding combating impunity and safeguards against ill-treatment.

Human rights education is an important segment of the professional training in the Ministry of the Interior. During 2003, in cooperation with the OSCE the total of 2953 police officers were trained in human rights, and 182 in arrest and detention. There is also a wide cooperation on this issue with the civil society sector in the country.

In January 2004 the Minister of the Interior endorsed the Code of Ethics as part of the overall police reform.

One of the strategic goals of the Ministry of the Interior is to continue to build confidence between the police and the population. The concept of community policing serves this end. The Citizen’s Advisory Groups, the aim of which is to openly discuss and resolve local problems in the sphere of policing, which were first established in the former crisis regions proceed to be established throughout the country.

Specific issues

Situation of the Roma in various fields of life

The National Strategy for Advancement of the Status of Roma is being prepared and the Government is to adopt the document by the end 2004.

Furthermore, under the international initiative entitled “Decade for integration of Roma 2005-2015” the activities for improvement of the economic and social status of Roma will be strengthened, by creating a framework of action setting clear and measurable national goals.

The Action plans referred to in paragraph 98 of ECRI’s report will also include the reforms and programs necessary to attain the goals of the Decade until 2015 in the four priority areas.

Roma children's access to education

Primary education is obligatory in the Republic of Macedonia. Secondary education is not obligatory, but it is free of charge and accessible for all under equal conditions. However, the state has not fulfilled its obligation to secure education for all children primarily in respect of certain vulnerable groups. Therefore, the Bureau for Development of Education, starting this 2003/2004 academic year has commenced with the implementation of the already mentioned Project “Education for All”. This project is aimed at increasing the coverage of children from vulnerable groups in primary and secondary education, then at decreasing the drop-out rate, improving the conditions for education of the Roma with a special emphasis on the female population, securing and improving the conditions for education of children from rural areas etc.

The goal of decreasing the dropout rate and increasing the coverage of Roma children in the education system of the Republic of Macedonia will be accomplished through a set of measures. Namely, by improving the teaching environment in schools with large number of Roma children, focusing on the female population; by securing conditions for education of the community; by raising the awareness for responsibility of the community, of parents and other social factors; by increasing the coverage of children that continue formal education, focusing on classes with the highest dropout rate and on continuing with secondary education.

The subproject is carried out in schools and municipalities where there is high concentration of Roma population, high unemployment rate and low level of education. Large number of non-governmental and civil associations, as well as relevant institutions and stakeholders at the local level participate and contribute to the successful realization of this subproject.

Implementation of the Ohrid Framework Agreement

The implementation of the Ohrid Framework Agreement concerns all communities who are not in majority in the Republic of Macedonia. The Government of the Republic of Macedonia takes due account that the implementation is all inclusive of all ethnic communities. One of the examples was training of new police officers, conducted in cooperation with the OSCE, where strict attention was paid to equitable representation of all communities.

With a Government decision, a sector for the implementation of the Framework Agreement was established in the General Secretariat of the Government. The sector consists of five units in which members of smaller minorities are also employed. The main motivation for establishment of this sector was to support the Government in policy setting and to coordinate the implementation of the Framework Agreement.

Public opinion leaders and the media

Although there are cases of individuals supporting further ethnic division, the wording used in the ECRI report - many political leaders, intellectuals, religious figures - is too strong and without sufficient arguments and concrete indications. Thus, an impression is prompted that the majority of public opinion creators in the Republic of Macedonia hold positions favoring further deepening of the differences along ethnic lines, what is not the case. On the contrary, the situation has significantly improved.

The project “Pages for mutual understanding” is published each Thursday and it contains already published texts elaborating inter-ethnic relations in the Republic of Macedonia. The Macedonian Information Agency, and the dailies Vecer, Dnevnik, Lobi, Utrinski vesnik and Fakti participate with their articles.

As regards the ECRI concerns about the ethnic divide of the media and hate speech, the Agency for Information proposed and the Government of the Republic of Macedonia approved the Information on the need for harmonization of the national legislation with the European media standards. In the concluding part of the this Information, there is a stress on the need for informative regulation of the issue of hate speech, culture of tolerance, protection of journalists in situations of conflicts and tensions. This is also part of the commitment to consistent implementation of the recommendations of the Council of Europe regarding the media in the Republic of Macedonia.

Equitable representation and language use

According to the Ministry of Finance data of July 2004, the number of ethnic communities members employed in the public administration (budgetary users) is as follows:

	Employees	or	Percentage %
Macedonians	70254		81,4%
Albanians	9448		13,4%
Serbs	1172		1,7%
Turks	890		1,3%
Roma	357		0,5%
Vlachs	332		0,5%

<i>Boshnjaks</i>	<i>180</i>		<i>0,3%</i>
<i>Other</i>	<i>667</i>		<i>0,9%</i>

In the period January-August 2004, 152 new job opportunities have opened up for ethnic communities' members.

In 2004, most state institution adopted annual plans for appropriate and equitable representation of communities' members. The aim of these plans is to set out a long-term implementation policy for equitable representation. These plans incorporate: the actual structure of communities members, the data on the effects of the measures taken previously, the data on new employment and the measures for education and advanced training, related to the implementation of the provision. The application of this provision at the municipal level will be monitored closely in the forthcoming period.

As regards recommendation 152, one should take into account that the Macedonian language proficiency is obligatory and that policies should be aimed at developing staff that in addition to the Macedonian language speak other official languages of communication with a public institution.

As far as Recommendation 153 is concerned, one should take into account that the rationalization of the public administration and decrease in the number of employees is not owed to the equitable representation. However, retraining is indeed necessary for people who lose their job due the rationalization of the public administration.

As far as recommendation 154 is concerned, constitutional and legal provisions will be strictly implemented when it comes to the use of languages.”

